

Tradicijska kazivanja grada Korčule

Padovan, Karmen

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:959738>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)



UNIVERSITY OF SPLIT



**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

TRADICIJSKA KAZIVANJA GRADA KORČULE

KARMEN PADOVAN

Split, 2021.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Tradicijska kazivanja za djecu

TRADICIJSKA KAZIVANJA GRADA KORČULE

Studentica:

Karmen Padovan

Mentorica:

dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Split, srpanj 2021.

Sadržaj

1. Uvod1
2. Usmena književnost u Hrvatskoj3
3. Tradicijska književnost6
4. Dječja književnost7
5. Kazivanje i stvaranje priča za djecu10
6. Otok Korčula kroz povijest12
7. Korčulanske predaje13
 - 7.1. Kadmo i Harmonija14
 - 7.2. Kerkyra15
 - 7.3. Antenor15
 - 7.4. Knidani16
 - 7.5. Kočje16
8. Običaji i vjerovanja grada Korčule19
 - 8.1. Nova godina19
 - 8.2. Sveta tri kralja21
 - 8.3. Maškarade22
 - 8.4. Vela setemana23
 - 8.5. Prvi svibnja (Prvi maja)24
 - 8.6. Preskakanje baldakina24
 - 8.7. Sveti Todor25
 - 8.9. Dan ribara26
 - 8.10. Sveti Martin26
 - 8.11. Sveta Kata29
 - 8.12. Korčulanski badnjaci30
 - 8.13. Vjerovanja30
9. Bonkulovići34
10. Moreška35
11. Bratovštine43
12. Priče iz djetinjstva45
 - 12.1. Igra45
 - 12.2. Mužika - prvi nastup49
13. Zaključak52
14. Literatura:53
15. Sažetak56
16. Abstract57

1. Uvod

Književnost je moguće usporediti s vratima kroz koja gledamo na razna razdoblja kojima je prolazila civilizacija, stoga je ona i poveznica između kultura. U sklopu toga jezik je jedan od najbitnijih čimbenika za prijenos tradicijskih predaja i priča. Sukladno tome usmena je književnost mijenjala nazive ovisno o književnom razdoblju, stoga su se koristili mnogi nazivi koji su je opisivali. Botica (2013) navodi kako je književnost pratila sve čovjekove manifestacije tako se i njen naziv mijenjao. Usmena književnost dobivala je mnoga različita ruha jer su se pričane priče prenosile s generacije na generaciju i mijenjale ovisno o pripovjedaču, stoga možemo naići na jednu priču prepričanu u nekoliko verzija.

Usmenu književnost čini čarobnom i jezik na kojem su pripovjedači čitali, pričali i dalje prenosili riječ, te kako navodi Vekić (2016) posebnost našoj usmenoj književnosti daje hrvatski jezik zajedno s narječjima te načinom na koji pojedinac prenosi priču. Što se tiče hrvatskih usmenih priča, njihova zajednička poveznica je povijesna osobitost, raznolikost u kojoj svaka sadrži svoj posebni element jer su hrvatski pripovjedači iznosili priču na svoj jedinstven način dodajući svoje elemente.

Bitno je naglasiti da književne vrste imaju dodirne točke s usmenom književnosti, a u mnoštvu njih ističe se usmena lirika koja je vezana za običaje. Djeca u najranijoj dobi nemaju mogućnost potpunoga shvaćanja tradicije pa im je potrebno približiti je kako bi shvatila i uvidjela čari usmenog stvaranja. Sukladno tome ovim radom želim istaknuti da je tradicijska književnost uvelike značajna jer uvodi djecu u jedan potpuno novi svijet kroz koji upoznaju svoju kulturu i običaje, a tekstovi pomoću kojih djeci dočaravamo tradiciju moraju biti umjetnički vrijedni, razumljivi i djeci prihvatljivi.

Usmena književnost uplela se i u dječju književnost koja se razvila uz pomoć usmene književnosti. Različiti su narodi zapisivali priče iz usmene predaje u nekom novom izdanju, onako kako su ih oni doživjeli. U skladu s time u ovome radu prikazat će različite primjere iz usmene predaje koje pripovijedaju o nastanku Korčule kroz koje se protežu elementi čudesnoga, čarobnog i fantastičnog koji su put do dječje mašte, a i same su rezultat mitskog poimanja i tumačenja svijeta naših predaka. Želim istaknuti važnost tradicijske književnosti i usmene predaje kroz koje se proteže očuvanje običaja te kulture i identiteta grada Korčule.

Život naših predaka ispunjen je brojnim vjerovanjima i običajima koja su oblikovala njegovu kulturu i čine njegov identitet jedinstvenim, stoga je bitno povezati se s kolektivnim

identitetom od najranije dobi i njime doprinijeti razvoju osjećaja pripadnosti pojedinca zajednici. Pored priča koje su navedene u radu također će se prikazati cijela baština grada Korčule koja uključuje svojevrsnu prehranu, plesove te način i stil života s ciljem da se prikaže duh grada koji na neki način mogu narušiti globalizacija i turizam i oni mogu biti zagađivači baštine. Isto tako, ako se iskoriste sve vrijednosti, mogu biti u nekakvom skladu s globalizacijom kroz razumijevanje naše i tuđe kulture jer priča najbolje ilustrira duh jednoga naroda. Također je bitno izdvojiti da kroz tradicijska kazivanja djeca upoznaju svoju kulturu i tradiciju te razvijaju maštu, kreativnost i osjećaj pripadnosti.

2. Usmena književnost u Hrvatskoj

Književnost općenito smatramo bitnom stavkom ljudskoga života jer je ona poveznica između kultura. Jezična komponenta važna je akumulacija i prijenosnica primitivnih kulturnih dobara (Sapir, 1949 prema Botica, 2013). Dok su jezikom oblikovana kulturna dobra ponajprije kolektivna dobra, a primarni je tvorac uvijek pojedinac te je bitan odnos između pojedinca i zajednice koja želi zadržati ono što je bitno za identifikaciju (Botica, 2013). Od priča i predaja ostalo je samo ono što je imalo znatniju društvenu zadaću to jest ono što je zajednica prihvatila kao svoje važno i prepoznatljivo obilježje, a pričanje priča postoji i dan danas u našem društvu navodi Botica (2013). Sve usmene prozne vrste što čovjek stvara prenose se putem pripovijedanja i slušanja te taj proces traje dok god nije gotova njegova izvedba.

Usmena književnost prema hrvatskoj enciklopediji ¹označava kazivane ili usmene tradicijske testove koji se izvode uživo ili su zapisani. Usmena književnost mijenja nazive sukladno o književnom razdoblju pa se sukladno time u doba romantizma koristio naziv narodna književnost zbog arhaičnih oblika. Zapisi usmene književnosti sadrže veliko kulturno, književno, antropološko i etnološko blago te se najstarije pisano svjedočanstvo o hrvatskim usmenim tradicijama upravo Predaja o dolasku Hrvata u postojbinu². Botica (2013) navodi usmene prozne vrste u koje spadaju: priča, bajka, predaja, parabola, mit, basna, legenda, anegdota i vic te priča(nje) iz života. Žanrovi koji su navedeni spadaju u hrvatsku usmenu književnost te iskazuju mnogobrojne i drugačije povijesne veze koje se isprepliću, a da bi se te vrste različite tradicije spojile, dodiruju se i isprepliću mediteranska, panonska, srednjoeuropska i balkanska tradicija te njihova posebnost i sadržaj. Također usmenu književnost čini posebno i jezik na kojem su pripovjedači čitali, pričali i dalje prenosili te kako navodi Vekić (2016) da posebnost usmenoj književnosti daje hrvatski jezik zajedno s narječjima (čakavskim, kajkavskim i štokavskim) te načinom na koji pojedinac to izvodi. Tu važnost jezika iskazuje mišlju: „Književnost se služi jezikom, jezik je njezina prava građa, i samo posredno, preko jezika, zbilja se pojavljuje u književnom djelu” (Solar, 2000 prema Botica, 2013). Botica (2013) navodi kako darovit pojedinac opisuje događaj i oblikuje ga tako da se svi osjećaju kao da govori ono što su željeli oni reći te je tu začetak i polazište usmeno-književne komunikacije gdje imamo trojni niz: autor-djelo-primalac.

¹ URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno: 12.4.2021.)

² URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno: 13.4.2021.)

Usmeno književni žanrovi i usmeno književna komunikacija zastupljeni su u svim krajevima Hrvatske. Svi motivi i tipovi pripovijedaka uvelike su prisutni u svim dijelovima svijeta, pripovjedači im svojim načinom prenošenja daju posebnu notu koji se prepoznaje na razini jezičnoga i sadržajnog izričaja. Međutim, teme hrvatskih usmenih predaja različite su ovisno o regijama. Hrvatskim usmenim pričama zajednička je točka povijesna osobitost, ali isto tako mora se istaknuti kako nisu jednake jer svaki pripovjedač iznosi priču na svoj jedinstvena način unoseći nove dijelove.

Bošković- Stuli (1983) navodi kako usmena književnost sudjeluje u očuvanju tradicijskih predaja i usmene povijesti i time da se prenose drugim naraštajima razne priče pomoću kojim su se književna djela stvarala.

Svaka književna vrsta ima poveznicu sa usmenom književnosti, a kao književnosti koje odišu usmenim izričajima u moru njih ističe se usmena lirika. Ona je naročito vezana za običaje kao što su pjesme u vrijeme blagdana, pjesme vezane za životna razdoblja, a to su uspavanke, naricaljke i pjesme koje su vezane za obavljanje posla to su žetelačke pjesme.

Botica (2013) navodi kako je književnost pratila sve čovjekove manifestacije tako se i njen naziv mijenjao i izdvojeno je čak jedanaest naziva, ali najčešća tri naziva stariji -narodna, zatim -folklorna i u posljednje vrijeme usmena te je svaki od njih imao konceptualni okvir. Narodna književnost odnosi se na ono što je urođeno, izvorno dio bića nekog naroda i kulture. Tekst folklornog oblika je jedno kazivanje priče, poslovice i pjesama (Hameršak/Marjanić 2010: 94 prema Botica 2013). Pridjev usmena u nazivu usmena književnost često se koristila u kraju 19. stoljeća te su njome obuhvaćene usmene pripovijetke, predaje, pjesme, poslovice, priče, zagonetke, brojalice i drugi usmeno-književni oblici (Botica, 2013). Početkom 20. stoljeća za vrijeme nadmoći Seljačke stranke usmena književnost nazivala se seljačkom ili pučkom književnošću. Naziv *narodna književnost* u Hrvatskoj je zadržala do dvadesetih godina dvadesetog stoljeća te isprepletene usmena i pisana književnost gdje su jedni zapisivali primjere i ukomponirali u svoja djela, drugima je to bilo inspiracija putem koje su pisali svoja djela, neki su pisali po uzoru na nju, a neki su zapisivali prvotne originalne usmeno – književne primjere. Tako je usmena književnost u Hrvatskoj stoljećima pamćena, prenošena te dorađivana hrvatskim jezikom te je ta književnost ishodište pisanoj književnosti (Dragić, 2005).

Dodiri usmene i pisane književnosti su mnogostruki, ali dječja književnost ima najviše dodirnih točaka sa usmenom književnošću. Dijalektalna usmena književnost je ta koju najviše povezujemo sa izvorom usmene priče. Botica (2013) navodi kako su se svi tekstovi u Hrvatskoj

sadržavali kolektivno pamćenje i kako su oblikovali kolektivnu svijest, a predavali su se s koljena na koljeno te su najvjednije one koje su se održale iz davnine i doprle do novog vremena jer najvjernije opisuju tradiciju i običaje te čuvaju i arhetipske uzorke te su ti književni oblici i kontekst tradicijske kulture određeni prema žanrovskom konceptu. Također dio kulture može se pronaći u djelatnostima bratovština npr. u Korčuli bratovštine Mihovilci, Sasvetani i Rokovci no možemo ih naći u statutima primorskih gradova (Trogira, Splita, Korčule..).

Usmena književnost klasificira se prema Botici (2013) na sljedeći način: lirika, usmene prozne vrste (predaja, bajka, basna, mit, legenda, anegdota i parabola, i pričanje iz života), epske usmene pjesme, drama, jednostavni oblici (poslovica, zagonetka, vic) i krajnji usmeno književni oblici (grafiti, priče iz svakodnevice i epitafi). Događaj iz usmenih priča kao što su na primjer predaje sadrže sastavnice fantastičnog, ali apeliraju na stvarni događaj time usmenim pričama žele prikazati stvarni događaji mada su oni izmišljeni i tako slijedi podjela priče na zbiljske i fiksijske ili možemo usmenu prozu razvrstati prema različitim oblicima, temama i motivima.

3. Tradicijska književnost

Dragić (2007) navodi kako hrvatska kultura, tradicija i književnost svjedoče o životu Hrvata već trinaest stoljeća te su narodni običaji i obredi, usmena književnost i jezik kojim se ona ostvarivala i prenosila zaslužni za očuvanje identiteta. Kao što je spomenuto bitna je usmena književnost te se ona često ističe kao tradicijska književnost, a možemo je još nazvati tradicijska kazivanja koja su dio usmene predaje te se u tim predajama to jest pričama spominju nadnaravna i izmišljena bića. U tradicijska kazivanja spadaju predaje, bajke, basne i legende te su one dio kulturnog identiteta i čest su predložak dramskom izrazu u radu s djecom predškolske dobi (Vidović Schreiber: 2015).

Djeca u najranijoj dobi kada su tradicijska kazivanja najzastupljenija nemaju mogućnost potpunog shvaćanja tradicije i time im je potrebno približiti kako bi shvatila i uvidjela čari usmenog stvaranja. U približavanju tradicijskih kazivanja djeci glavnu ulogu imaju dramatizacija i pokreti te je uloga odgajatelja pronaći različite materijale i predmete kako bi djeci približio različite tradicije i običaje te kako bi potaknuo dječji svijet mašte. Pojam dramatizacije podrazumijeva obradu ili adaptaciju umjetničkog teksta i to na način da se cjelokupni sadržaj pojednostavi da bi djeca lakše razumjela i podijeli na uloge likova koji se u tom tekstu javljaju (Stenzel: 1995 prema Vidović Schreiber: 2015).

Ladika (1970) prema Vidović Schreiber (2015) navodi kako dramsko djelo ili neka vrsta glazbe koja je namijenjena djeci mora biti umjetnički vrijedno te drama za djecu treba prikazati ono što se događa u srcu i mašti osobe i ona može otkriti bogatstvo međuljudskih odnosa i težnju za očuvanjem životnih vrijednosti. Tekstove pomoću kojih djeci dočaravamo tradiciju moraju biti umjetnički vrijedni, razumljivi i djeci prihvatljivi. Takvi tekstovi su ponajprije klasične priče, bajke, basne, zatim prikazi iz biljnog i životinjskog svijeta (Ladika, 1995 prema Vidović Schreibe, 2015). Djeca pomoću dramatizacije tradicijskih kazivanja počinju zapravo dublje shvaćati svoju kulturu, običaje, a također ulaze u svijet fantazije te razvijaju maštu i kreativnosti jer većina tradicijskih priča ima elemente čudesnog i fantastičnog, a često ih karakteriziraju motivi susreta s vilama, vukodlacima, nadnaravnim bićima i vješticama. Takvu priču krije selo Žrnovo udaljeno 2,5 km od Korčule. Naime, u rezervatu Kočje, prirodnom fenomenu nedirnete prirode rodila se mitska predaja o vilama. Mašta ljudi bila je potaknuta dolomitским stijenama gdje na dva mjesta izbija vrelo koje nikada ne presuši te se ono naziva Vilinim izvorom.

4. Dječja književnost

Književnost za djecu navodi Crnković (1967) kao posebnu vrstu nacionalne i svjetske književnosti koja je vrlo bogata te ima svoje norme i tematiku namijenjenu djeci. U samom središtu dječje književnosti leži dječja priča koja se sastoji od različitih vrsta i podvrsta i time zauzima posebno mjesto među književnim djelima. Kroz dječju priču protežu se elementi čudesnog, čarobnog i fantastičnog koji su put do dječje mašte i dječjeg stvaranja novih priča i čarolija misli. Tematika dječjih priča može obuhvaćati svijet u kojem se ona trenutno nalaze ili pak može imati elemente fantastičnog i čarobnog kako bi potakli dječju maštu i kreativnost.

Crnković (1967) navodi kako je dječja književnost poseban dio književnosti koji obuhvaća djela što po tematici i formi odgovaraju dobi djece od treće do četrnaeste godine života te koja su svjesno namijenjena djeci ili su s vremenom prilagođena njihovoj dobi. Autori Diklić, Težak i Zalar (1996) ističu kako dječja književnost ima poveznicu s dječjim malim svijetom punim mašte te je dječja priča povratni učinak dječje igre i djetinjstva.

Prema Crnković i Težak (2002) dječja književnost se dijeli na dvije osnovne skupine:

- a) prava dječja književnost (dječja poezija, slikovnica, priča i dječji roman/roman o djetinjstvu)
- b) granične vrste (basne, roman o životinjama i općenito s tematikom prirode, pustolovni roman, povijesni roman, znanstvena fantastika, putopisi i biografije)

Prva skupina većinski je određena prema kriterijima dječje književnosti jer uključuje vrste pisane za djecu koje imaju za glavne likove životinje ili djecu. Neovisno o kojoj skupini govorimo, najbitnije je poticati dječje stvaranje i čitanje jer na taj način djeca zaviruju u neki novi svoj svijet, stvaraju svoje imaginarne likove i radnje, imaju priliku pročitati i naučiti neke nove pojmove i time drukčije gledaju na svijet.

U svojoj suštini dječja književnost namijenjena je djeci i s vremenom se sve više prilagođava djetetu jer su razlike u dobi između djece velike.

Crnković (1967) navodi kako se dječja književnost ovisno o prilagođavanju dječjoj dobi ide u dva smjera:

- a) pisci koji svjesno namjenjuju svoja djela malom djetetu (od druge do pete/šeste godine)

- b) djelo namijenjeno općenito djetetu, prepuštajući djetetu i njegovim interesima da čita knjigu kada mu to odgovara

Dječja književnost okružuje svakodnevnicu djece te u sklopu toga Crnković (1967) navodi kako je dječja književnost umjetnost koja se služi riječima i opisuje život na način koji je dostupan djetetu.

Kroz povijest dječja književnost se pokušavala formulirati prema njenoj namjeni to jest djela koja po tematici i formi odgovaraju dječjoj dobi bila svjesno namijenjena djeci ili ih autor nije namijenio za djecu, ali su tijekom vremena izmijenili i izgubila mnoge osobine koje su je vezale za to doba (Hameršak, Zima: 2015). Samim time djela su izgubila mnoge osobine i elemente tog doba u kojem su stvarana te su postala primjerena za dječju dob i za njihov društveni i estetski razvoj i stoga ih najčešće čitaju djeca. U samim počecima definiranja dječje književnosti Crnkovićeva definicija uspostavila je granice za razumijevanje različitih ekspresija dječje književnosti s povijesne i kulturne strane, ali njegov pristup je definiran kao važan no nedovoljno određen u odnosu na estetski smisao i nedječju književnost (Hameršak, Zima: 2015). Hameršak i Zima (2015.) navode kako prema Skoku (1968: 275) dječja književnost umjetnost je riječi putem koje se izražava dječja vizija i točka gledišta svijeta te je bitno naglasiti osobni doživljaj autora. Također je utjecaj imala i Zagrebačka stilistička škola koja se zasniva u raznim definicijama dječje književnosti kao umjetnosti riječi.

U stoljeću djeteta (1900. godine) Ellen Key u svojim knjigama navodi kategorije koje su prilagođene dobi djece, njihovim potrebama i navikama, stoga je i Crnkovićovo navođenje dječje književnosti kao grane književnosti koju čitaju djeca bila šire prihvaćena (Hameršak, Zima: 2015). Bez obzira kakve kriterije promatramo, važno je poticati čitanje kod djece, dječje stvaranje i čitanje jer na taj način zaviruju u neki novi svoj svijet te imaju priliku pročitati i naučiti neke nove pojmove i mijenjaju pogled na svijet.

Subotić (1991) navodi kako je dječja književnost u Hrvatskoj nedovoljno istraženo područje iz dva razloga koji vode k tome, a to su kasna afirmacija dječje književnosti kao zasebne umjetnine i položaj dječje književnosti prema književnosti za odrasle. Usprkos ovim razlozima, autori su stvarali djela dječje književnosti ne razmišljajući pritom o namjeni za djecu. Djeca grade svoj doživljaj svijeta iz drugačijega kuta nego odrasli, bez iskustva i saznanja svijetu se istovremeno dive, ali ga se i boje. O svijetu kojem se dive i u isti tren ga se plaši. Djeca prihvaćaju s radošću, čuđenjem pa nekada i strahom nadnaravne

i fantastične stvari, pojave i likove. U sklopu toga Crnković i Težak (2002) navode kako je priča svojstvena vrsta dječje književnosti i stoga se može reći da je djetinjstvo više djetinjstvo koliko je ono prožeto pričama. Dječja književnost to jest dječja djela dječje književnosti trebaju sadržavati kreativne elemente koji su jednostavni i prilagođeni djeci prožeti šalama kako bi ih privukla za čitanje. Crnković (1967: 14) pojašnjava da dječja književnost kao i svaka druga književnost odgaja te u tom kontekstu treba shvatiti riječi dječjeg pisca Danka Oblaka: „Ma koliko mi bilo tuđe književno pedagogiziranje, ono ipak samo od sebe ulazi u stranice dječje knjige: ne voljom pisca već činjenicom da je dijete izrazito podložno utjecajima sa strane. Taj fakat obavezuje. On i otežava rad pisca za djecu. U isto vrijeme, on taj rad uljepšava, osvježuje bojama i uzbuđenjima koja su manje poznata ostalim autorima”.

5. Kazivanje i stvaranje priča za djecu

Pričanje, pripovijedanje i prepričavanje pojmovi su koje se treba definirati radi boljšega shvaćanja. *Pripovijedanje* je složena jezična sposobnost koja vodi strukturiranju priče i jezičnom oblikovanju priče (Kuvač, 2005 prema Velički, 2014). *Pričanje* se pak odnosi na živo usmeno izlaganje izvornog sadržaja ili nečega što smo čuli, pročitali (Težak, 1998 prema Velički, 2014). Velički (2014) navodi kako je *prepričavanje* prema Milivoju Solaru jedan od temeljnih načina teorijske obrade književnih dijela to jest omogućuje da smisao književnih djela bude sačuvan, izrečen i prenesen u kontekstu koji nije isključivo književan. Kvalitetno ispričati priču te time privući djecu može sam pripovjedač koji mora posjedovati određene kompetencije. Pričanje priča može uspjeti samo ako je priča dio pripovjedača te ako je on voli i doživi tek tada on može tu priču prenijeti djeci (Velički, 2014). Jedna od kompetencija dobrog pripovjedača je pričanje bez tekstualnog uzorka to jest da napamet zna tijek radnje.

Smjernice dobrog pripovjedača navodi i Velički (2014):

- a) uklopiti ponavljanja t. formule
- b) pričati u krugu zbog ugodnije atmosfere
- c) upotrebljavati geste i mimiku kako bi upotpunili radnju i tijek
- d) upotrijebiti sredstva
- e) uvažavati vrednote govorenog jezika (intenzitet, intonacija, tempo, ritam, stanka)
- f) pričati polaganim tempom ne prebrzo
- g) za različite uloge po potrebi upotrijebiti drugačiju boju glasa
- h) igranje glasom (intonacija, ritam, brzina, jačina)
- i) praviti stanke
- j) upotrebljavati jezik razumljiv djeci
- k) uključiti djecu u priču
- l) ako ima nepoznatih riječi potrebno ih je objasniti unaprijed
- m) preraditi ili nastaviti priču uz pomoć lutkarske predstave, igre uloga..

Poželjno je da se pripovjedač prije svakog pričanja priče upozna sa tematikom, razradi tijek prepričavanja, razradi slike događaja na kreativan i maštovit način te je bitno da se on tome veseli i da pobudi u slušateljima to veselje i želju za slušanjem. U današnje vrijeme djeca su zasićena porukama iz različitih medija koji im daju već gotovu sliku i sadržaj bez poticanja

kreativnosti i mašte, a tako se osiromašuje i njihov vokabular. Pričanjem priča događa se baš suprotno. Djeca na svoj način doživljavaju i zamišljaju različite događaje na temelju riječi. Djeca koja slušaju i kasnije čitaju u ranijoj dobi, brže se razvijaju, uče i imaju bolje komunikacijske kompetencije. Djeca vole provoditi vrijeme tako da im netko čita ili prepričava priču te to moramo poticati u ranom djetinjstvu kako bi kasnije zavoljela čitanje. Priča ima jednu posebnu moć kod djece gdje oni slušajući i zamišljajući situacije u kojima se nalaze zamišljeni junaci koji su uspjeli prebroditi nedaće i životne probleme smišljaju i uče kako riješiti problemske situacije koje su njih zadesile (Velički, 2014).

U radu s djecom uranjamo u situacije kada su priče i njihovo pričanje izvor dječje mašte i kreativnosti te razvijanja komunikacijskih i socijalnih vještina, ali s druge strane možemo se susresti sa situacijama gdje bi dobro došla određena priča u objašnjavanju neke situacije. Tada se odgajatelju daje mašti na volju da svojom kreativnosti stvara i priča priču koja je prilagođena djetetu i situaciji u kojoj se dijete nalazi. Priča može biti u mnogim situacijama svjetlo na kraju tunela i neizostavna komponenta u predškolskom odgoju i obrazovanju koja daje različita rješenja u različitim situacijama. Iako se provlače i prisutne su usmena književnost i tradicijske usmene priče, ponekad nije jednostavno pronaći priču koja je primjerena i koja bi doprinijela određenoj situaciji (Marić i Nurkić, 2014; Vekić, 2016).

Dijete slušajući i čitajući književno djelo i umjetničke riječi koje se koriste, razvija jezične i komunikacijske sposobnosti/vještine. Čitajući tradicijske priče, u djetetu se pobuđuje radoznalost za njegovu kulturu i običaje te se time njeguje kulturnu baštinu čime i ono samo postaje i njezin prenositelj. Sukladno tome Karol (2005) navodi kako je pogrešno mišljenje da su djeca mlađe i predškolske dobi nesposobna primiti i prigrliti cjelovit sadržaj i izraz književnoumjetničkoga teksta. Bitno je na koji način se tekst kazuje i prenosi te ga treba prilagoditi djetetu jer kada bi mu govorili jezikom odraslih, dijete bi se počelo udaljavati od pripovjedača jer mu priču nije prenio jezikom koji on razumije.

Neosporno je kako je djeci potrebno čitati u dijalektu ili idiomu u kojemu odrastaju na kojem su odrasli jer njega spoznaju kao dio sebe to jest dio svoje kulture. Pripovijedanjem na dijalektu njeguje se i kulturna i jezična baština. Takve priče dočaravaju djeci krajolike, običaje i kulturu prostora u kojem je priča nastala. Kroz čitanje i prepričavanje priča djeca razvijaju komunikacijske vještine, osjećaje i pripadnost te najvažnije potiče se njihov cjelovit razvoj. Većina tradicijskih priča svojim sadržajem razvija maštu kod djece zbog toga što im je sadržaj obavljen čudesnim i fantastičnim one su također i edukativne jer se djeca upoznaju s tradicijom i kulturom svojega naroda (Vidović Schreiber: 2015).

6. Otok Korčula kroz povijest

Nastanjenost otoka Korčule seže još u pretpovijest te su tragovi tog doba i života nađeni na mnogo lokaliteta najviše iz doba neolita na lokalitetima: otoku Badiji, Veloj spilji u Veloj Luci i Jakasovoj špilji u Žrnovu. Nedvojbeno je da diljem otoka imamo brojna nalazišta iz neolita od gomile (kultna mjesta) i grobova (kamenih gromada) do nalazišta kostiju ljudi i životinja. Korkyra je najstarije ime za otok koji su mu nadjenuli Dorani iz grčkog grda Knidosa, osnivači glavnog naselja, ali budući da je istim imenom nazvan i otok Krf u Grčkoj u 1. stoljeću Strabon imenu *Korkyra* dodaje pridjev *melaina* što znači crna (Kalogjera: 2006). Mijenjanjem mnogih osvajača Korčula tako mijenja i svoj naziv gdje ju Slaveni nazivaju Kurkra/Krkar, a kasnije Mlečani Curzola. Prva kolonija na otoku datira iz 6. stoljeća gdje u svome radu Kalogjera (2006) navodi da su je osnovali Dorani iz grčkog grada Knidosa te o tome pišu Pseudo Skylaks i Strabon (1. st. pr. Kr.). Svakoj koloniji dođe kraj, stoga nakon grčkih kolonija cijelu Dalmaciju osvajaju Rimljani nazvavši je Ilirikom. Gjivoje (1968) u svom radu navodi kako u VII. stoljeću tokom seobe naroda na prostor Korčule dolaze Hrvati, dok bizantski car Konstantin Porfirogenet piše da na otoku u X. stoljeću postoji takozvani zidani grad o kojem nema puno saznanja.

Statut grada i otoka Korčule »Liber le gum et statutorum civitatis et insulae Curzolae« datira iz 1214. godine te je on najstariji zakonik Južnih Slavena, a također uređuje obiteljske, društvene odnose te se iščitavanjem navedene pravne isprave može rekonstruirati srednjovjekovni život grada i otoka (Gjivoje, 1968). Uprava nad Korčulom se često mijenjala: od 1420. do 1797. bila je u sklopu Mletačke Republike, austrijska vlast od 1797. do 1805. i od 1815. do 1918. godine, francuska od 1805. do 1813. godine, ruska od 1806. do 1807. godine, engleska od 1813. do 1815. godine te je pod kratkom talijanskom vlašću od 1918. do 1921. godine, 1921. godine pripojena je novostvorenoj državi Hrvata, Slovenaca i Srba te se 1990. godine na referendumu stanovništvo Hrvatske izjasnilo za izlazak iz Jugoslavije i proglašena je samostalna država Republika Hrvatska (Kalogjera, 2006).

7. Korčulanske predaje

Sam pojam predaje označava vrstu priče koja se temelji na vjerovanju u istinitost njezina sadržaja (Vidović Schreiber, 2015). Dragić (2007) s druge strane proširuje podjelu na povijesne, eshatološke, mitske, etiološke, demonske i priče iz života. Vidović Schreiber (2015) navodi kako eshatološka bića ustaju iz grobova kako bi ukazala na zločin koji je počinjen nad njima te se ne mogu svrstati u mitološke predaje, dok su demonološka bića uvijek zla te se razlikuju od eshatoloških i mitskih koja su uglavnom dobra i ne čine zlo.

Predaje o vilama koje često susrećemo djeci su vrata u novi svijet fantastike te su im stoga privlačne. U narodnim predajama vile su bajkovite ljepotice, većinom u bijelim dugim haljinama, zlaćane kose, modrih ili zelenih očiju te imaju nadnaravne moći jedni pripovijedaju da su pomagale junacima i noću obilazile sela, drugi da su ih vile liječile, treći da su zavodile mladiće javljajući im se u snu itd. , a činile su zlo jedino ako bi ih netko izdao tajnu da imaju jednu magareću/konjsku/ kozju nogu (Vidović Schreiber, 2015).

Predaje o Korčuli ,pogotovo o helenskim korijenima, oblikovale su se prema pisanim zapisima grčkih i rimskih pisaca koji su se služili usmenim predajama za uobličavanje za vlastiti književni oblik. Nemoguće je odvojiti predaje od književnosti te u sklopu toga predaje bivaju nadopuna korčulanskoj povijesti koja nije do kraja istražena. Predaje će nadalje uvijek predstavljati nadahnuće i inspiraciju za književno nadahnute. Mitske predaje o Korčuli prožele su se kroz književnost i povijest pobuđujući maštu književnicima i znatiželjnicima putem svoje naracije. Također su i poveznica s grčkom kulturom i okosnica mnogih umjetničkih djela.

7.1. Kadmo i Harmonija

Najstarija je mitska predaja o kojoj se tek nedavno počelo istraživati i pisati ona o *Kadmu i Harmoniji* koja je povezana sa grčkom mitologijom. Brezak, Budić, Gorički, Stipić i Pavlek u svom radu navode primjer baš te predaje gdje helenistički pisac Nikandar piše da su se Kadmo i Harmonija naselili uz rijeku Neretvu. Druga verzija iste predaje gdje u IV. Knjizi o Argonautima Apolonije Rođanin opisuje kako su ploviti crnom rijekom na području Ilirije koja bi po opisima mjesta mogla biti Neretva ili im se Pelješki kanal, koji je dosta uzak, učinio kao rijeka. Sagrađili su tvrđavu u blizini "planine u koju udaraju gromovi", to jest današnjeg Svetog Ilije. Lokacije tih događanja mogla bi se smjestiti u Nakovane na poluotoku Pelješcu gdje su i pronađeni fenički natpisi.

Apolonije u svojem epu "Argonautika" pripovijeda o Kolšanima koji su Jazona, Medeju i Argonaute poslali u prognanstvo sve do Jadrana te se nisu usudili vratiti neobavljena posla kralju Eetu već su se naselili na različitim mjestima na Jadranskom moru. Apolonije je to opjevao u stihovima:

"A drugi su sagrađili kulu na Ilirskoj rijeci, crnoj i dubokoj, gdje je grob Harmonijin i Kadmov, udomili se kod ljudi Enhelejaca" (stih pripada među najstarije vijesti o jadranskim krajevima u antičkoj književnosti)".³

³ URL: <https://blog.dnevnik.hr/sujenice/2010/02/1627257927/strongkadmo-i-harmonijastrong-najstarija-legenda-o-korculi-ali-o-kojoj.html> (pristupljeno: 2.5.2021)

7.2. Kerkyra

Najljepša mitska predaja je ona koju spominje Apolonije Rođanin u svojoj IV. knjizi o Argonautima gdje govori o ljepoti nimfe *Kerkire* koja je bila kćer boga Azopa i Metope te ju je Posejdon oteo i smjestio na otok Korčulu. Argonauti u to doba putuju u potrazi za zlatnim runom te prolaze kraj Korčule i nazivaju je Korkira Melaina u prijevodu Crna Korčula te se upada u dvojbu da je naziv potekao kao opis otoka prekrivenim gustim borovima ili kao posveta crnoj ljepotici Kerkiri.

Primjer toga nalazimo u Agronautovom opisu plovidbe među Liburnskim otocima, gdje Apolonije zadivljen i očaran pejzažima Crne Korčule zapisuje svoje stihove:

„A zatim su iza njih stigli do kraja Kerkire, gdje je Pozeidon nastanio djevojku, kćer Azopovu Kerkiru, lijepe kose, daleko od Flijuntske zemlje, pošto ju je bio oteo zbog ljubavne želje; a ljudi mornari je iz mora gledaju kako se crni sa svih strana od tamne šume i zovu je Crna Kerkira." ⁴

7.3. Antenor

Mitske predaje Korčule crpe svoje inspiracije iz grčke mitologije tako je o ova predaja dio te priče. *Antenor*, trojanski ratnik u XI. stoljeću prije Krista. Događaj i lukavštva Grka koji su pomoću Trojanskog konja ušli u grad Troju s lošim namjerama. Menelaj je spasio Antenora (trojanskog ratnika) i njegovu ženu Teanu objesivši leopardovu kožu o njegova vrata u znak poštode. Antenor sa ženom i sinovima otplovio je tražeću utočište i mjesto gdje će moći živjeti mirno sa obitelji. Od mnogih lokacija jedna među prvima bila je Korčula koju je po predaji on i osnovao. Jedna od sačuvanih vrednota Antenora kao osnivača Korčule je latinski tekst na kamenoj ploči iz XVI. stoljeća koji se nalazi na ulazu stari grad Korčulu sa zapadne obale. ⁵

Goran Duka (2002) u svojoj knjizi *Grad nasuprot vremenu* pripovijetku *Korijenje* posvetio je samom nazivu Korčule i njenom nastanku. U toj pripovijetki opisuje Antenorov

⁴ URL: <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskelegende/2008/03/1624562073/legende-s-korcule-vol2.html> (pristupljeno: 2.5.2021)

⁵ URL: <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskelegende/2008/03/1624565069/legende-s-korcule-vol3.html> (pristupljeno: 2.5.2021)

dolazak na otok Korčulu gdje su ugledali prekrasnu djevojku Melainu koja je sebe nazivala Kerkyrom. Počinila je samoubojstvo bacivši se s hridi kako ne bi dospjela u njihovo ropstvo.

7.4. Knidani

Mitska predaja o Knidanima također je poveznica s grčkom književnosti u kojoj se govori o prvim doseljenicima iz Knidos (Mala Azija) koji su spasili tristo mladića iz grčkoga grada Korkyre od tiranina Perijandara. Stanovnici otoka bili su im zahvalni te su im u znak zahvalnosti dali razne povlastice i mogućnost ostanka na otoku. Uspostavivši koloniju Knidani su dali ime svojoj koloniji Crna Korčula u čast grada Korkyre.⁶

Goran Duka (2002) u svojoj pripovijetci *Kipovi* opisuje sukob između Knidanina Lemnosa i diva Naza iz plemena Atlanta (iz potonulog otoka Atlantide). Pleme Atlanta plovili bi morem i tražili od naroda i plemena najljepše djevojke kako bi doprinijeli produžetku njihove vrste. Lemnos uspijeva poraziti diva Naza te je u čast pobjede isklesao kip iz korčulanskog kamena u znak ratničke prošlosti jer više nije bilo neprijatelja već su se Knidani prepustili čarima otoka.

7.5. Kočje

Rezervat šumske vegetacije nazvan Kočje nalazi se u Žrnovu, mjestu nedaleko od Korčule. Skriveni nebrušeni dijamant skriva šumsku vegetaciju, visoke dolomitske stijene i vrelo koje izbija iz stijena po imenu Vilin izvor. Njegovo ime skriva staru mitsku predaju mjesta Žrnova koju je u slikovnici *Legenda o vilama iz Žrnova* vjerno opisala sakupljajući podatke starih mještana Anamarija Radovanović, dipl. učiteljica u sklopu projekta OŠ Ante Curać -Pinjac. Vidimo da je u jezik ušao pojam legende umjesto predaje zbog nepoznavanja određenih termina. Postoje dvije verzije ove priče jer se tijekom narodne predaje sadržaj mijenjao, netko bi nadodao, a netko oduzeo motive. Priča koju navodi učiteljica Radovanović (2016) u slikovnici *Legende o vilama iz Žrnova* pripovijeda kako je Mikuleto živio u blizi Kočja te bi svaki dan odlazio tamo i provodio vrijeme bez da je itko znao pravi razlog tome. Naime, njemu su se ukazivale vile dok je svirao na harmonici (neki navode pastirsku frulicu) uživale su i neumorno plesale uz pjesmu :

Tri djevojke igrale su tanca

svaka nosi po peharac muke

u Jakova starca sirobrašca

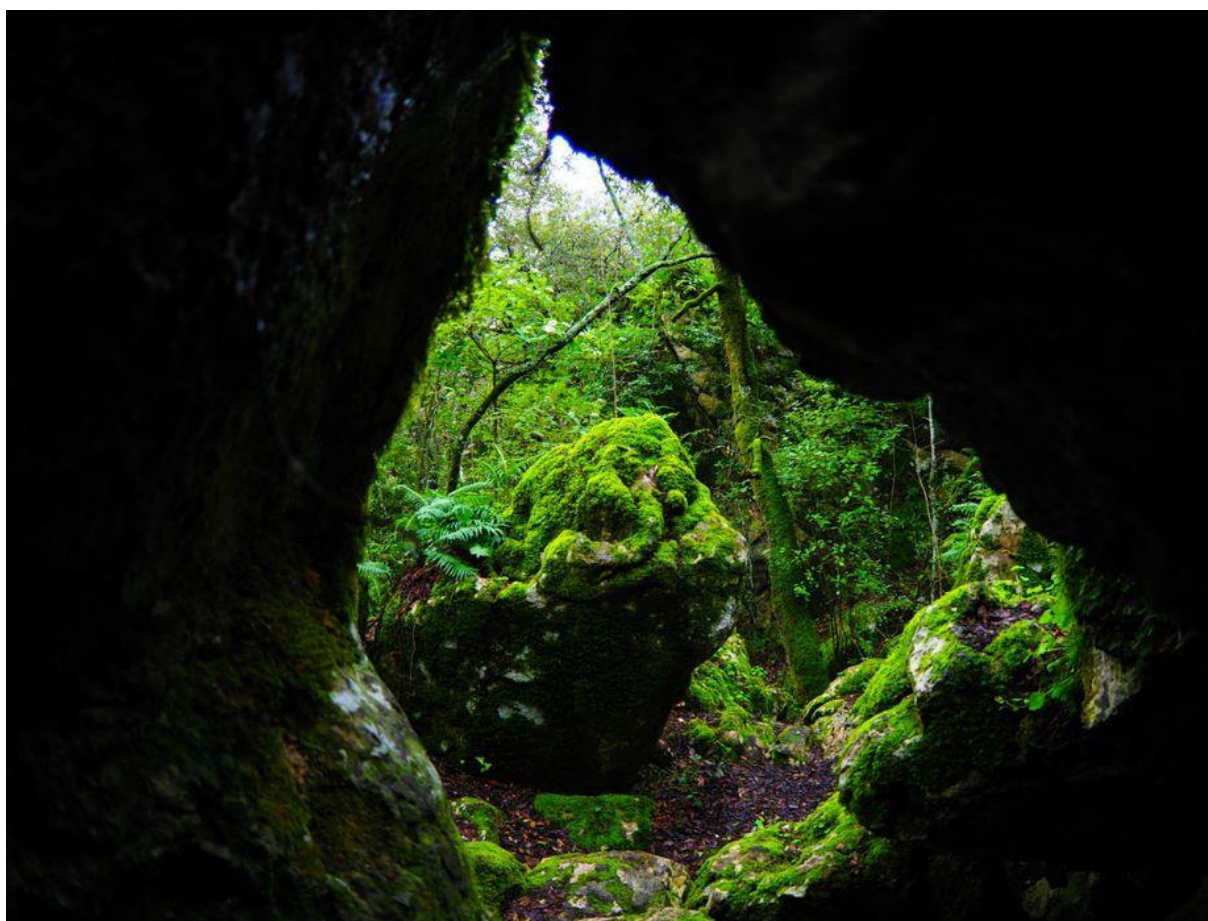
da će činit tanke makarune

⁶ URL: <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskelegende/2008/03/1624576182/legende-s-korcule-vol4.2.html>
(pristupljeno: 2.5.2021)

ki ste lipe jijte makarune,

a vi grube hote pod lancune.

Mikuleto je neumorno iz dana u dan svirao, a vilinskim radostima i plesu nije bilo kraja. Jedini nedostatak bio je što su imale konjska kopita umjesto stopala, ali to mu nije smetalo. Vile su zauzvrat dale Mikuletu veliku i tešku vreću koju mora otvoriti tek kad prijeđe kućni prag. No njega je umorila znatiželja i on otvori vreću te ugleda samo *ugnjevja* (ugljen). Ljut i na sebe i na vile istrese punu vreću preko *meje* (suhozida). Došavši kući ispriča sve ženi koja uze vreću pri čemu je uočila zlatnike i pošalje Mikuleta da se vrati k vilama. Međutim, vilama ni traga ni glasa, a stanovnici Žrnova govore da ih je čekao i tugovao sve do smrti jer su ga ti zlatnici mogli izbaviti iz bijede. Vile na tom području više nitko nije vidio od zvuka prvog pucnja puške, a njihovi otisci kopita naziru se još uvijek u vreću koje se naziva Vilin izvor.



Slika1: Kočje⁷

⁷ Slika1: Kočje Izvor: <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/kocje-prirodni-fenomen-na-korculi-za-ljubitelje-nedirnute-prirode---516625.html> (preuzeto: 3.5.2021)

8. Običaji i vjerovanja grada Korčule

Običaj je tradicijom općeprihvaćen načini ponašanja koji uključuje normativne, ceremonijalne i simboličke značajke koje su zajedničke društvenoj zajednici te su značajni faktori narodne kulture koji obilježuju bitne trenutke čovjekova života i prigode u životu jedne zajednice koje su vezane uz vjerski i gospodarski godišnji ciklus⁸. S vremenom se mijenjao način rada i života stanovništva grada Korčule, ali još uvijek su sačuvani i njegovani mnogi stari običaj koji su vezani uz obiteljska događanja i crkvene blagdane.

Najveći i najvažniji običaji vežu se uz liturgijsku godinu tj. liturgijski ciklus jer kako i Filippi (2001) navodi crkva ima svoj razrađeni ritual za sve te svetkovine te kako su se one također manifestirale izvan crkvenih zgrada, u ambijentu korčulanskih *štrada* i *pjaceta*, gora i *škoja*.

8.1. Nova godina

Običaji započinju Novom godinom koja i u drugim krajevima označava početak novoga razdoblja života gdje se svi problemi ostavljaju u prošloj godini i okreće se novi list. U noći sa stare na novu godinu pjevale su se pjesme slične koledi, a kasnije u drugoj polovici dvadesetog stoljeća održavao se običaj pjevanja kanconeta na pijaci sv. Justine gdje su putem komičnog načina kritizirane sve negativnosti prošle godine te bi se pjevali idući stihovi (Filippi, 2001):

Ovi prvi dan godišća
svemu svitu mir navišća.
One noge od prašćića
što su ostale od Božića
boje da hi nami date
nego da hi maška ukrade.
Oj ti slugo od fumara
ni ti doma gospodara,
donesi nam suha voća
da grizemo do ponoća.
Sira, masla, makaruni,

⁸ URL: <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno: 3.5.2021.)

kobasice i klašuni.

Pasali smo priko rive,

vidili smo dosta ribe.

Pasali smo priko luke,

vidili smo dosta muke,

Pasali smo priko lokve,

vidili smo dosta smokve.

Dok smo našli vašu kuću

odrli smo svu obuću.

Ovdi van je jedan Toni,

dones'te mu pjat bonboni.

Ovdi van je jedan Marin

dones'te mu jedan cukarin.

Ovdi van je jedan Ivo

dones'te mu desno krilo.

Sve van raslo

sve van cvalo

po sve vike vika

Amen.

U današnje se vrijeme pjevanje kanconeta obilježava slavljem uz prikle i vino, a na prvi dan Nove godine djeca su donosila starijima naranče, a oni su im davali novčiće koje su utiskivali u naranče (Filippi, 2001).

8.2. Sveta tri kralja

Uoči Sveta tri kralja iz crkve je svaki vjernik nosio bočicu blagoslovljene vode i blagoslivljao kuće gaštalda, tj. predsjednika bratovštine, a blagoslovljena voda služila je za zdravlje te se njom škropilo mrtvaca (Filippi, 2001). Kada bi poškropili blagoslovljenom vodom, vjerovali bi da su istjerali zle duhove jer se u mnogim dijelovima Europe dvanaesta noć ili Epifanija smatrala najpogodnijom za takav oblik rituala (Filippi, 2001). Taj dan to jest tu večer stanovnici Korčule bi koledali:

Došli smo van navistiti

Vodokršća dan čestiti

ko što ima da očisti

a ko nema nek se misli.

Korčulani bi time očistili od zlih duhova i grad i hranu koja bi se blagovala tu večer.

8.3. Maškarade

U razdoblju od Sveta tri kralja do početka korizme vrijeme je poklada ili karnevala. Te dane bi se ljudi prerusili i poprimili tuđi identitet i veselili te su tada slabili društveni zakoni. Zabave ili *bali* bi se održavale svake srijede, subote i nedjelje na nekoliko lokacija u gradu, a najveća zabava je bila predzadnji dan gdje bi se održala velika maškarada na Plokati. Sve bi završilo u utorak blizu rotonde gdje bi se postavio tribunal i čitala optužnica (sentenca) u kojoj su se iznosili svi grijesi (falimenti) *karnevala* ili *krnovala* kako su ga zvali Korčulani. Da bi se dokazalo da je bio i "bonkulović"(gurman), rasporeli bi mu trbuh alatom i u njemu našli pun kotao makaruna s pašticadom, razdijelilo bi se među vijećnike i odvjetnike dok bi siromašan narod mogao samo gledati te nakon toga odvukli bi "krnovala od slame" na Torjun od Svih svetih ili na Puntin i tu ga zapalili (Filippi, 2001). Time bi se riješili svih grijeha protekle godine. Tijekom slavlja karnevala u Korčuli su se pjevali stihovi koji bi se ponavljali i na zadnji dan (Filippi, 2001):

Krnoval se razboli
Testamenat je učini
Pa ga nose oko grada
Da ga vidi lipa mlada!



Slika 2: Časni sud⁹

⁹ Slika 2: Maškare

8.4. Vela setemana

Početak *Vele setemane* to jest uskršnjeg tjedna označava *Nedija od palama*, Cvjetnica. Na Nediju od palama blagoslivljaju se palmine i maslinove grančice te ih se nakon blagoslova postavlja uz slike svetaca i na kućna vrata.

Na Veliku srijedu bratimi iz tri bratovštine u Korčuli odlaze ujutro u 5 sati u crkvicu sv. Liberana na Solinama na zavjetnu procesiju (sjećanje na katastrofalni potres g. 1667.), a navečer je u crkvi sv. Marka večernja misa na kojoj se tjera Barabu uz buku crkvenog barabana, za kojim se oglašaju razne velike i male *škrgićavnice* (škrgutavnice) ili *žvrčoke*, koje se čuju tih dana ne samo u crkvi već i po kućama i dvorištima (Gjivoje, 1968).

Procesija Velikog petka jedna je od najvećih svečanosti u gradu Korčuli. U noćnoj procesiji bratimi triju bratovština (Svi Sveti, Sveti Mihovil i Sveti Roko) natječu se koja će se u procesiji pojaviti s većim brojem odjevenih u *tonige* (originalne nošnje) te svi koji su se obukli iz bratovština nose u pokorničkoj procesiji masivne svijeće od starog voska (*terce*), elegantne fenjere, zvijezde, lampione ili križ (Gjivoje, 1968). Stari grad Korčula dobiva mistični ugođaj dok se procesija odvija oko njegovih zidina, a njezino kretanje prate crkvene pjesme i svjetlo *fenjara* koji joj osvjetljavaju put. Nakon procesije slavlje se nastavlja u prostorijama bratovština gdje se časte priklama i vinom.

Na Veliku subotu ide procesija *Priko gora* u tri sata ujutro gdje također sudjeluju obučeni bratimi u svoje tonige, a na povratku je ponovno čašćenje sa priklama. Na Uskrs je svečana misa u crkvi sv. Marka te se nose na blagoslov bojana jaja i sirnice koje su se pravile kroz cijelu Velu setemanu.



8.5. Prvi svibnja (Prvi maja)

Takozvani *prvomajski uranak* proslavio bi se na nekima od otoka ili negdje u prirodi noseći sa sobom hranu i piće. Ujutro prvoga svibnja gradom bi se oglasila budnica, nosilo se stablo bora i cvijeće, a predvečerje bi mladići donosili buket cvijeća na prozore svojih odabranica te je bilo neprimjereno da ih netko vidi (Filippi, 2001). Uoči prvog svibnja običaj je da se premještaju stvari po gradu i obližnjim selima, a najčešće su to bile stvari ispred trgovina, barke, tegle sa cvijećem, alati ispred kuće te stolice i stolovi. Idućeg dana stanovnici bi proveli dosta vremena vraćajući sve te stvari na mjesto.

8.6. Preskakanje baldakina

Na *vižiju* (uoči) sv. Ivana ljetnoga 23.lipnja obnovio se običaj *preskakanja baldakina* (preskakanje vatre) kada bi djeca skupljala grmlje i mirisno bilje koje bi se složilo na hrpu (baldakin). Na starim *pjacetama* (trgovima) i ulicama kada bi zasjala na nebu prva zvijezda, potpalili bi baldakin te bi se natjecali tko će preskočiti višu vatru baldakina i zazivali sveca čiji je blagdan u zoru (Filipi, 2001):

U ime svetoga Ivana

jur, jur, barba jur...!

zavnon Pero, zavnon Mate i tako redom.

Gašenje ževare bi završavalo tako da bi je djeca gasila bosim nogama.

¹⁰ Slika 3: Velika subota Izvor: <https://laudato.hr/Novosti/Hrvatska/Korculanska-Vela-setemana.aspx> (preuzeto: 4.5.2021.)

¹¹ Slika 4: Veliki petak Izvor: <https://radio.hrt.hr/clanak/jedinstvena-procesija-velikog-petka-na-korculi/51689/> (preuzeto: 4.5.2021.)



Slika 5: Preskakanje baldakina ¹²

8.7. Sveti Todor

Poseban je dan kada je u pitanju godišnji ciklus korčulanskih običaja i tradicije 29. srpnja dan sv. Tadora, zaštitnika grada koji bi najavljivala zvona katedrale sv. Marka dva dana prije. Svečanost počinje procesijom oko grada, a završava izvođenjem *plesa od boja* to jest Moreške na drvenom podiju (*palak*) na rivi (Filippi, 2001).

¹² Slika 5: Preskakanje baldakina

https://www.dubrovackabiskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&id=5156:u-kor%C4%8Duli-30-obljeticu-sve%C4%87eni%C5%A1tva-vjernici-%C4%8Destitali-%C5%BEupniku-kuraji&Itemid=466
(preuzeto: 4.5.2021.)



Slika 6: Sv. Todor¹³

8.9. Dan ribara

Na otoku Badiji svako ljeto bi se održavalo natjecanje u lovu na ribe. Sladili bi se ježinama, ulovljenom ribom i crnim vinom, a svečanost bi završila povratkom baraka uz pjesmu *Iz škoja se vraćamo* (Filippi, 2001). Ovaj običaj je zadnjih godina lagano iščeznuo i tek nekolicina stanovnika prisjeća se tog veselog događaja koji je davao poseban dalmatinski ugođaj.

8.10. Sveti Martin

Uoči i na dan svetog Martina 11.11. skupina djece, a i odraslih pjevala bi tradicionalnu Martinovu pjesmu uz gitare i harmonike noseći male feralice i vrećice za suhe smokve, naranče, slatkiše i druge darove kao što je novac (Filippi, 2001). Vino je u pjesmi imalo glavno mjesto, tako da se povlači paralela između svetog Martina i boga Bakha, a poznati korčulanski kanonik-pjesnik Andrija Alibranti spjevao je stihove 1889. o svetom Martinu od kojih je do danas ostala ispjevana samo jedna kitica (Filippi, 2001.):

¹³ Slika 6: Sv. Todor Izvor: <https://macevni-plesovi.org/obicaji/dan-sv-todora-zastitnika-grada-korcule/> (preuzeto: 5.5.2021.)

Eto vječnom Bogu hvala:
lijepa noć nam je procvala,
kada biskup Martin sveti
nebeskome Bogu uzleti.

Gjivoje (1968) navodi naziv *Martinje* kao veseli dan kada se »krče bačve« to jest dan je mladog vina i večernjega pjevanja i veselja sv. Martina uz titravo svjetlo ferala:

Evo našega Martina
iz daleki' zemljah k nami,
priprav'te mu dobra vina,
blagovat će Martin s vami.

Martin će vam popivati
kano sokol biloj zori,
al' ga valja dočekati
u zelenoj gustoj gori.

Dalmacija ga (je) pozvala
On poleti kano vila
Iz daleki' tih zemalja.
Evo nam ga, Bogu hvala!

Martin stoji blizu rike
di su pijanci od starine
tu se Martin bolje ćuti
di se rujno vince pije.

Martin neće vele stvari,
nego vina, pečenice.
Za ne povrc zakon stari,
blagovat će lojenice.

Martin neće da govori,
nego da se vrata otvori.

A vi nami otvorite
i u kuću nas primite.

A sad kad smo dovršili
Martinova sveta dila,
darujte nas, gospodari,
što vam kažu vaši stari.

A vi nami sad budete
lipe dare sad podajte,
dosta lita da živete,
mirni, zdravi i bogati!
Hoćemo li čekat?

Zadnjim stihom naglašavamo da smo otpjevali i da čekamo ispred vrata da nam podaju darove te kada nam podaju darove zahvalimo se: sve vam raslo - sve vam cvalo po sve vike vika. Amen. Ako se negostoljubiva vrata slučajno neće otvoriti, tada koledari dovikuju zasluženi ukor (preinačena završna kitica): Sve vam raslo - sve vam cvalo i uvijek vam bilo malo! (Gjivoje, 1968).

Ta večer poznata je po čašćenju te se jede lojenica koja je također spomenuta i u pjesmi. Lojenica je vrsta kruha u koju bi se ubacile mirodije (grožđe, orasi, lješnjaci, naranče, limun) koje je žena imala kod kuće jer u to vrijeme nije bilo kolača kao danas već je i to bila poslastica za poželjet i nije je mogao napraviti svatko.

8.11. Sveta Kata

Katarinino (25. 11) nekako pripada božićnom mjesecu, označujući mu početak (kaže se: »Sveta Kata, božji dan - do Božića misec dan«) (Gjivoje, 1968). Koledari su aktivni i za svetu Katu gdje isto od vrata do vrata pjevaju staru koledu nakon koje također očekuju da ih se daruje voćem i kasnije novcem. Ovaj običaj, nažalost sve se više gasi pa ga ovih zadnjih godine više i nema. Korčulanska koleda za svetu Katu sažeta je u nekoliko kitica kao pučka pobožna priča o svetičinim otajnim zarukama (Filippi, 2001):

Došli smo vam navistiti
Katarine krsno ime
jer bijaše Bogu mila
i njegova zaručnica.

Sada Kate nema doma,
u crkvi je, moli Boga.
Kada Kate dođe doma,
majka će joj govoriti:
"Kate moja, kralj te prosi,
od zlata ti krunu nosi."

"Jesam li ti majko rekla
prije neg' sam razum stekla,
da se neću uavati
ni za muža nikad znati;
niti muža Ludovika,
već Isusa zaručnika.

Isus me je rukovao,
zlatni prsten darovao.
Dao mi ga u raskoši
na desnoj ga ruci nosim."

A vi nami da budete
lipe dare sad podajte,
do sto lita da živite,
mirni, zdravi i bogati!
Sve van raslo, sve van cvalo po sve vike vika. Amen.

8.12. Korčulanski badnjaci

Duga povijest brodogradnje u Korčuli ostavila je svoj pečat i u slavljenju Badnjega dana i Božića jer bi brodograditelji po svojim naučnicima slali rodbini i prijateljima *badnjake*, komade izrezana drva od smolaste borovine, okićena s tri grančice lovorike (Filippi 2001). Na otvorenim ognjištima (komini), domaćin bi navečer naložio badnjak na oganj uz poseban obred gdje bi se na njega postavila tri uštipka te ga se posipa žitom i vinom, nakon toga slijedi molitva Očenaš i djeca pojedju uštipke, a odrasli ispiju vino (Gjivoje, 1968). Kao i mnogi stari običaji i ovaj običaj se lagano ugasio i već dugi niz godina nema kolendanja na Božić.

8.13. Vjerovanja

U staro doba Korčule postojala su mnoga vjerovanja koja su imala veliki utjecaj na sam život stanovnika. Usprkos crkvenom životu te svakidašnjem životu postojao je i svijet mašte koje je korčulanski statut zabranjivao, pogotovo vradžbine to jest čaranja.

Vještice

Još početkom 20. stoljeća Korčulani su vjerovali u vještice koje su tjerovali izgovarajući pjesmicu (Filippi, 2001):

Kuma, petak i subota
zgrčila te nedija
i subota rusajska
i uzanska misa
i božićna jutrnja.

Kako bi se zaštitili od vještica, nosile su se čarape naopačke, isto tako i kape te su se pokazivali rogovi u džepu ako bi bila neka sumnjiva situacija.

Mora

Stanovnici Korčule najčešće bi gušenje i nemoć disanja pripisivali Mori, ženi vještici koja bi uvečer legla na njihove prsi i gušila ih. Popimala bi oblike mačke i kokoši. Tako bi se mačka, koja može biti mora, umotala u gazu ili krpu i privila uz preplašeno dijete na trbuh. Mora bi odmah nestala (Filippi, 2001).

Macići

Vjerovalo se da su se mali patuljci u crvenim kapicama nazvani *Macići* spuštali kroz dimnjak i krali prikle te bi se iza toga skrili u *fumar* (dimnjak), a ljudi nisu imali straha od njih, no svakako bi im na Badnju večer ostavili malo prikla na prag od kuće, jer su im se mogli osvetiti (Filippi, 2001).

Također Filippi (2001) navodi kako S. Castrapelli u svom članku "Nekoliko riječi o čakavštini" u časopisu Slovinac iz 1880. objašnjava riječ *macić* kao "dušu nekrštena djeteta koja se povampiri pa obnoć obilazi kuće, ogrebe kao mačka."

Štringe

Naziv *štringe* koristio se za zle vile koje su igrale kolo po raskršćima te da ne bi naškodile ljudima, trebali su se nakaditi uljem iz *lumina* (svijeće) ili kada bi išli na more zavrnuti bi rukav da ne ureknu (Filippi, 2001).

Pogađanje spola djeteta

Korčulanske babe vračare razvijale su razne priče kako otkriti spol djeteta. Dolazak ptice koja cijuče na prozor trudnoj ženi tumačio se kao znak da će roditi kćer, a ako pjeva, rodit će sina. Isto tako, ako ima šiljast trbuh, bit će sin, a ako ima okrugao, bit će kći te ako trudnoj ženi baciš rupčić i ona ga uhvati dlanom okrenutim prema dolje, bit će sin, a dlanom prema gore bit će kćer (Filippi, 2001).

Požuda

Naziv požuda u korčulanskoj predaji veže se za vjerovanje kada trudna žena zaželi neku vrstu hrane i uhvati se za dio tijela na tom istom dijelu tijela pojavit će se znak sličan vrsti hrane koju je poželjela.

Budući suprug

Ako na blagdan sv. Ivana u jutarnjim satima žena sretne muškarca, njen budući muž nosit će to ime, a ako želi znati kojim zanimanjem će se njen odabranik baviti, mora uzeti komad olova, položiti ga na vatru i tako otopljenog spustiti u vodu i nastat će razni oblici: oblik broda znači pomorac, čovjek koji sjedi znači činovnik itd. (Filippi, 2001).

Ubod pčele

Vjerovalo se kada te ubode pčela da moraš pokraj sebe ubrati tri različite vrste trave i protrljati mjesto uboda.

Štucavica

Štucavicu bi objašnjavali da te to netko spominje, a da bi je se riješili, moralo se popiti tri gutljaja vode, zatvoriti nos i pomisliti na nekoga (Filippi, 2001).

Meteor

Kada vidiš meteor ili kako je većina zove *zvijezda padalica*, moraš zaželjeti želju i izgovoriti ove riječi i želja će ti se ostvariti (Filippi, 2001):

Oj ti zvizdo koja letiš

podaj meni ono što želin

što očima vidin

da rukama činin.

U moru običaja i vjerovanja postoje ona koja su davno zaboravljena i koje tek poneke starije generacije znaju. One su ostale žive u sjećanjima ljudi i njihovim prenošenjem na mlađe generacije. Jedni od tih ljudi koji su u svojim sjećanjima sačuvali blago Korčule su Tonči Baždarić (65 godina), brodstrojarski inženjer i Zlatko Padovan (60 godina), elektrotehničar.

Udovac

*Udovca koji se ženi ekipa bi dočekala ispod punistre i pivali bi i svirali s tećama iliti ga barabanali. Oni bi to činili dok in ne bi udovac otvori i počasti ih lipon spizon.*¹⁴

Smrt člana obitelji

*Kad bi u fameji kogo umri, u toj kući se ne bi smilo sedan dana varit, znači ne bi se smi vidit dim iz fumara, a muški bi nosili crnu traku kolo ruke koja se zvala benda.*¹⁵

Katanci

*Kad bi se mladi ženili na trgu sv. Marka, zakačili bi katanac o bakrenu traku na velikom kamenom stupu. Katanac je bi senjal njihove vječne ljubavi i neraskidivog života. Na temu stupu bilo je više od četrdeset katanaca koji su predstavljali njihovu vičnu ljubav.*¹⁶

¹⁴ Kazao mi spomenuti Tonči Baždarić

¹⁵ Kazao mi spomenuti Tonči Baždarić

¹⁶ Kazao mi spomenuti Zlatko Padovan

9. Bonkulovići

Običaji i tradicionalna jela su nerazdvojni, a Korčulani su poznati po tome da su pravi gurmani i veseljaci te su dobili nadimak Bonkulovići. Korčulanska kuhinja je raznolika, zdrava i jednostavna. Tradicionalna su se jela sačuvala na Korčuli kao malo gdje na našoj obali i otocima. Poznati recept za pripremanje murine i miješane ribe na više načina, a posebno *na crveno* s umakom od rajčica je *brudet*. Jela bez kojih su nezamislivi blagdani i slavlja su *panada* (brsta juhe od kruha) koja se inače priprema na Badnji dan i Veliki petak kao strogo posno jelo i *bakalar* za vrijeme berbe grožđa i u Korizmi (Gjivoje, 1968). Od slastica su se spremale *lojenice*, *sirnice*, *prikle*, *hrostule*, *spomilje*, *cukarini*, *klašuni*, *krokant*, *narancini* i mnogi drugi. Svaka *fešta* (slavlje) bila je nezamisliva bez ovih tradicionalnih jela i domaćeg vina u kojem su građani grada tj. Bonkulovići uživali i gostili se do ranih jutarnjih sati. Neizostavan dio kojim bi vas domaćin počastio kada dođete u goste, suhe su smokve punjene *mindelom* (badenom) i *bićerin* (mala čašica za alkohol) domaće rakije od ruža. Ta crta strastvenog gurbanstva vidljiva je i u tome da su nazivi pojedinih jela i danas prisutni u mnoštvu uzrečica. Na primjer: „Nije ljubav juha od hubotnice” što je u prenesenom značilo da se ljubav ne odbacuje i da ju se treba čuvati jer je juha od hobotnice bila beskorisna te se bacala.



Slika 7: Tradicionalna jela grada Korčule¹⁷

¹⁷ Slika 7: Tradicionalna jela Izvor: Tasovac, F. (2014). *Slatka Korčula*- slatkarije korčulanskih nona. Korčula: Taxi obrt Babinar

10. Moreška

Otok Korčula prožet je turbulentnom poviješću gdje su mnogi narodi i osvajači bili očarani ljepotama otoka i tako iza sebe ostavljali tragove svoje tradicije, a jedan od njih je upravo *ples od boja* to jest *moreška*. Točan podatak kako je moreška zaživjela u našem zavičaju ne zna se točno, već su to nagađanja da je ona proizašla iz bitki koje su se događale na ovim prostorima. Plesovi slični moreški postojali su u 15. i 16. stoljeću u više gradova Mediterana, te su posebno bili cijenjeni na Korzici i Siciliji, ali malo pomalo plesovi su pali u zaborav isto se dogodilo i u diljem zapadnog Mediterana koje je uporište i kolijevka takvih plesova s mačevima (Gjivoje, 1968). Takav slučaj nije u Korčuli gdje se mačevalački ples moreška sačuvao i njeguje se do dan danas te se suočio sa mnogim promjenama koje su ga samo učinile atraktivnijim i egzotičnijim. Što se tiče radnje moreške, ona nema u pozadini nekakav bitan povijesni događaj već općenito predstavlja borbu između Turaka i Arapa.

Iako se borba prvenstveno odvijala radi osvajanja djevojke koja se nazivala *vila* ili *bula*, imala je u pozadini osvajačku narav jer bijeli kralj izgovara riječi: „A sad si se podložio bit mi sužanj po sve vike.” (Foretić, Ivančan, Palčok i Podbevšek, 1974). U viteškoj igri spominju se Osman (bijeli kralj), Otmanović (Morov otac), Moro čije ime samo govori da je Arapin jer su Španjolci Arape nazivali Morima i bula, Osmanova zaručnica zbog koje su se sukobili jer ju je Moro oteo. Prema ulogama to jest imenima u morešci možemo zaključiti da se radi o bitci između turskog cara i arapskog vladara (Foretić i sur., 1974). Iz moreške se može iščitati etička strana priče, a to je da onaj tko nemoralno otuđi, bit će pobijeđen kao što je Moro bio pobijeđen od strane Osmana jer mu je oteo *vjerenicu* (zaručnicu) bulu.

Vukasoviće objavljuje tekst moreške (iz njegove knjižice tiskane g. 1891.) koji spajajući s dva starija teksta koja su ručno pisana objavljuje Vinko Foretić u »Prilozi o Korčulanskoj moreški« (Gjivoje, 1968):

B U L A:

Ostav'me se ... molbe tvoje
neplodne su cić razloga
jer liposti ove moje
ljubi drugi, a ja drugog

Slatki Osmane, brate mili,
da bi vidio sada, kako
tužno srce moje cvili
radi tebe, dobro svako!
Moja misa' svakolika,
ti si pokoj moj najveći,
ti ma utjeha, ti ma dika
u sadašnjoj toj nesreći.

S' vim da gvoždje prem nemilo
okolilo 'e ruke moje, \
srce moje u tvoe krilo,
a tvoje je u krilo moje.

Slobodom se dičit dragom
sužnja ovako ja ne mogu,
al' s ljubavi tvojom blagom
dičit ću se po razlogu,
nosit ću te u srce moje,
dokle budem obdisati ...

M O R O:

Već pristani, o gospoje,
tužbe tvoje naricati.

Dosta si se iztužila,
al' na svrhu sad odluči
biti draga moja vila,
buduć da si u mojoj ruci.
Nek te dojde sad oteti
tvoj primili, tvoj hrabreni,
dragi uzrok tvoć pameti,
sad iz snažne ruke meni.

Velika je muka moja
čut gdi moga protivnika
prid moć oči lipost tvoja
zove, da je svoja dika.

Ah, za ljubav, ku ti ja nosim,
draga vilo, srce moje,
sve ovo trpim, sve podnosim
rad liposti mile tvoje.

B U L A:

Kad sam tebi tako mila,
jednu milost dat ne stidi ...

M O R O:

Sve, što hoćeš, draga vila,
brez obzira .zapovidi,

B U L A:

Kad dostojnu te milosti
ti me hoćeš učiniti,
da pristanu moć žalosti,
pristani me već ljubiti.

Jer mi veću muku daje
ljubav tvoja, men' nemila,
neg' veruga već koja je
ruke moje umorila ...

M O R O:

Sve se nadah, ajmeh muke,
čut ne ovo, ah nemila
budać da si u moje ruke,
tu si milost imat htila?

Ostavit te ne, ne, ne ću,
ni ne ljubit ne, ne mogu,
neizmirnu dakle tvoju
ljubim lipost po razlogu.

Pitaj dakle sve, što hoćeš,
Još kraljevstvo oca moga,
sve od mene ufat možeš,
draga vilo, osim toga.

Nemoj dakle srce tvoje
tvrdo imat meni prema ...

Al' što bi? Ka vojska ovo je?
(Dođe bijeli s vojskom)

OTMAN:

Otmanović straha nema!

B I L I:

Brez poštenja i brez časti
ne uzdaj se u desnicu,
na izdaju htio si ukrasti
Mućec moju virenicu?

Gdi je viteško tvoč poštenje,
gdi je hrabreno tvoč junaštvo,
kako opaki irno si smenje,
postaviti je u sužanjstvo?

Spomeni se, da se dilim
s vojskom mojom s dvora moga,
za steć vilu, ku u tvoim krilim
vidim sužnju bez razloga.
Nu 'e povrati i pravo je,
Arapine, meni sada!

M O R O:

Ustrpljenstvo daje moje
srce u tebi, al' ne nada.

Cieniš, da ću 'e povratiti
u tvoč ruke? Ja nikako,
pr' ja ću glavu izgubiti.

B U L A:

(Arapine, smenje opako).

B I L I:

Da mi nije za u krv tvoju,
hudi, grdni Arapine,
opoganit sablju moju,
ponižit se s moe visine,
činio bih, da od tebe
ne najde se već spomene.

OTMAN:

Nije srčbe od potrebe,
Osmanine slišaj mene:

N' je razlike od moje krune
s otom tvojom, ka te resi,
obje jesu dike pune,
ja car jesam, ti car jesi.

B I L I:

Pored mojom krunu tvoju
smiš postaviti grdni Arape?
Mene s tobom ki ti u boju

mnokrat uzom noge zape?

Mene, koji svitom vlada,
nikogar se koji ne bojim
od istoka do zapada
poklon svita koji dostojim?

M O R O:

Ah, ne mogu već trpiti
Osmanine, smenje tvoje,
Padi dakle ..

B I L I:

Sad braniti,
Veličanstvo hođ te moje.

B U L A:

Nemoj, nemoj, ti Osmane,
stavljati se na prigodu,
za skratiti tvoje dane,
što bilo b' za mu nezgodu.

Za da dakle već pristanu
vaše srčbe ljute toli,
ja ću smrtnu primit ranu
britka mača, gorke boli.

M O R O:

Utaži se, draga vilo,
neće istina biti viku,
ne bih mogao mrtvu u krilo
viditi tebe moju diku.

B U L A:

Ti me dakle njemu vrati,
kadar smrt te trudi moja,
jer"mi s tobom dni trajati
najgora je ma nevoja.
Jer prije bih smrt obrala,
neg' tvU ljubav, ku ja neću ..

B I L I:

Na oružje, družbo ostala,
Pram Arapu njoj mrzeću ..

Da poštenje vidiš moje
ko' veliko carstvo daje,
sad viteže skupit tvoje,
trpeć trudne rati vaje.

M O R O:

S dobre volje, o viteže,
za steć vilu, boj ću biti ...
(zajedno)
Vila, ka mi srce steže,
oganj mili plemeniti
s dobre volje, o viteže,
pripravan sam za dobiti

Prije španjolete pristupi bula i reče)
činte veće, da pristanu,
o vitezi, vaše rati,
Ke mi u srcu čine ranu,
a iz oč'ju krv livati.

M O R O:

Dočim godir moje ruke
moć uzbudem snažno vladat,
njem' ću veće davat muke,
prije neg tebe, vilo. pridat.

B I L I:

I' porazom, al' sužanjstvom
štete tebi hoće biti,
silom mojom i hrabrenstvom
hoćeš mi je povratiti.
(Ovdje se biju još snažnije)

B I L I:

Izgubio si, izgubio,
Arapine, sve tvoje dike,
a sad si se podložio
bit mi sužanj po sve vike.

M O R O:

Ovo oružje moje -bojno,
koji ruke mo'e priteže,
pridajem ti dobrovoljno
s tvojom bulom, o viteže!

B U L A:

Draga dušo, srce moje,
za kim mladost moja vene,
primi za dar vire tvoje,
primi za dar virnu mene

B I L I:

A ovi cjelov neka bude
mila utjeha za mo'e trude.

Crni moreškanti imaju crne kostime, a bijeli moreškanti imaju crvene kostime te svaki od njih nosi dva mača od kojih se s jednim brane (drže ga u zraku-prijete), a s drugim napadaju. Ples se sastoj od osam figura (*kolapa*) te osim spomenutih careva i bule sudjeluju dva barjaktara i dvadeset četiri moreškanta, a najprije uskaču u borbu carevi, a zatim jedan po jedan borac (plesać) (Gjivoje, 1968). Već je spomenuto kako se moreška sastoji od osam figura, ali izbačena je i zaboravljena deveta koja se zvala *španjoleta* jer s novim generacijama dolazi i do promjene samog plesa moreške nadodavanja i oduzimanja pokreta.

U svojoj knjizi Gjivoje (1968) navodi i objašnjava svih osam figura:

1. SFIDA (poziv na borbu). Crni kralj (Moro) pleše sam uz takt glazbe u obilaznim skokovima i pokretima sa oba mača. Kada se crni kralj približi bijelome i zaprijeti uzdignutim mačem, on samo podigne i zatitra mačem i ostaje na svom mjestu. Na treći pokušaj izazova uskače bijeli kralj Osman te Otmanović (arapski car, otac Moru) vidi veliku prijetnju ulazi u borbu. Zatim ulaze u ples jedan za drugim prijeteci s oba mača. Susretom careva završava figura i slijedi odmor gdje moreškanti šeću s prekrštenim mačevima na ramenima, po taktu, u krugu jedan za drugim.
2. RUJER . Bijela vojska munjevito navaljuje u naletu na crnu jakim udarcima mača, crni moreškant se brani od udarca i izlazi izvan kola uz kružni okret tijela i vraća jednaki udarac bijelima. Od dva mača kraći u lijevoj ruci služi za obranu, a duži za u desnoj za napad. Kada se svi izredaju, Moro usklikne: „Paf!” i zaustavlja se boj.
3. MOREŠKA. Borci oblikuju koncentrične figure uz mačevanje.
4. FINTA (HIMBA). Snažan napad crnih, koje bijeli moreškanti odbijaju upravljajući udarac crnima pomoću poskakujući, dok se crni vješto brane. Crni ne navaljuju već glume napad (himba ili finta- što znači pretvaranje, varka).
5. CRNI U KOLU, BILI NAVALJUJE (moro in dentro). Crni moreškanti nalaze se unutar kruga opkoljeni od strane bijelih te se brane udarcima na prsa bijelih koji su ih zatočili u krugu. Bijeli se brani od udarca mačem desne ruke dok crni želi iznenada mačem lijeve ruke sasjeci svog susjednog protivnika, što ovaj brani bočno udarcem mača koji ima u lijevoj ruci. Crni skače za jedno mjesto naprijed da se sa sljedećim protivnikom suprotstavi u borbi tj. svaki se moreškant bori s dva protivnika. Krajem figure uskače bula kako bi pomirila vladare, ali nakon dijaloga izbija još vatrenija borba.

6. **PARIPIE.** Ova figura ima elemente prve samo što se poskakuje kako bi bitka izgledala realističnije. Borba ide naizmjenice gdje crni pokazuju jaki bijes jer oni većinom napadaju dok se bijeli brane.
7. **KRIŽ.** Figura ima sličnosti s ruđer figurom jer crni navaljuje iznutra jakim udarcima s oba mača, zatim se okreću i zadaju udarac na desno sljedećem moreškantu kako bi ga isključili iz borbe. Crni skače unatrag tako da klekne na desno koljeno kako bi lakše izbjegao teški udarac i time oba mača prekriži preko glave. Nakon što je kleknuo, crni moreškant ustaje i zadaje direktni udarac bijelome od kojeg se on brani. Kroz plesne pokrete mijenjaju se mjesta protivnika jer jednom poklekne bijeli zatim crni.
8. **RUĐER DE FORIVIA** (borba za konačnu pobjedu). Posljednja figura igre gdje melodija i tempo postaju sve brži. Bijeli moreškanti stižu crne u krugu sve bliže i jače. Tijekom mačevanja korača se i dalje u krug. Na kraju kada su crni stisnuti i ne mogu ništa, padaju poraženi ničice na tlo. Bijeli moreškanti drže ispružene mačeve iznad glava kao trofej dok barjaktar vije crveni barjak. Crni car u znak poraza predaje oružje i bulu Osmanu dok bijeli car izbavlja bulu iz okova (*veriga*) koja mu se baca u zagrljaj.

Bitno je naglasiti kako moreškanti nisu uvježbani plesači i profesionalci nego amateri tj. stanovnici svih generacija grada Korčule koji uživaju u čarima moreške. U današnje vrijeme moreška se čak skratila na sedam figura: rugier, moreška, finta, moro in dentro, križ, rugier de fuorivia i sedmi kolap. U gradu Korčuli smatra se velikom časti igrati ulogu bule u morešci koja se održava na dan sv. Todora (29.7) i taj dan moreškanti svečano uz čašćenje dolaze po bulu u njezin dom.



Slika 8: Moro in dentro¹⁸

¹⁸ Slika 8: Moro in dentro Izvor: <https://www.adriaticpearls.com/info/pebble-bay-paradise-house> (preuzeto: 7.5.2021)

12. Bratovštine

Današnje bratovštine (lat. *Fraternitates*) su udruženja svjetovnjaka religijsko – cehovska sa svrhom uvećanja javnog bogoslužja te izvršenja djela nabožnosti i milosrđa te svoj početak vuku još iz srednjeg vijeka (Fazinić, 2018). U vrijeme korčulanske biskupije nastaju korčulanske bratovštine, a razlozi osnivanja su povezani s odredbom biskupa zbog epidemije, raznih bitki te im je prvobitna zadaća bila obavljanje pokore, sudjelovanje u vjerskim obredima i pomaganja braći u nevolji (Fazinić, 2018). Članovi bratovština nazivaju se *bratimi* te svaka od njih ima svoje običaje, voštane svijeće (*torci*), odoru (*tonige*) i poseban prostor (*sala*) u kojem se okupljaju (Fazinić, 2018). Tri su bratovštine u gradu Korčuli: bratovština Svih svetih (Sasvetani) koja je ujedno i najstarija, bratovština sv. Roka (Rokovci) i bratovština Gospe od pojasa (Mihovilci). Najvažnija osoba u bratovštini je gaštald koja ima dužnost nadgledati ukupan rad bratovštine te je voditi i zastupati, važan je i zajednički objed kojim se promicalo zajedništvo jer bi se okupile sve tri bratovštine (Fazinić, 2018).

Drugi naziv bratovština Svih Svetih su bratimi Dobre smrti ili Sasvetani, najstarija bratovština utemeljena 1301. te su bili flagelanti koji su sebi dragovoljno zadali pokoru bičevanjem, a današnju pokoru čine noseći *torce* (Fazinić, 2018). Kako i sam naziv kaže brinuli su o pokojnicima i pogrebnim običajima te grobovima što je jako bitno za Korčulu (Fazinić, 2018). Odora bratovštine se sastojala od bijelo žućkaste *tonige*, kapuljače te izvezenim crvenim križem na prsima te bi oko pasa vezali bijeli konop.

Godine 1571. Korčulani su dali zavjet da će podignuti oltar i osnovati bratovštinu u čast sv. Roka koji je bio zaštitnik od kuge te je 1575. godina bila pogodna za održati zavjet jer je u to doba bila prisutna kuga (Fazinić, 2018). Odora bratovštine sastoji se od *tonige* te pelerine koja se vezuje crvenom vrpcom i bijelog konopa koji se veže oko struka te se bratimi nazivaju Rokovci. Glavni simbol u procesijama je veliki drveni križ lakiran sa pozlaćenim obrubom kojeg je izradio Francesco de Zotti i visoke pozlaćene kandelabre (Fazinić, 2018).

Najmlađa bratovština je Gospa od pojasa/utjehe ili sv. Mihovila čiji se osnutak veže za pohod Mihovila Priulia, biskupa iz Vicenze koji dobio od crkvene vlasti mnoge privilegije, a jedna od njih je da može osnovati bratovštinu (Fazinić, 2018). Korčulani su zatražili osnutak nove bratovštine u čast Majci Božjoj te se osnovala 1603. godine čiji su se bratimi nazivali Mihovilci. Njihova odora se sastoji od plave pelerine, bijele *tonige* i smeđeg pojasa. Od mnogih

vrijednih predmeta koje posjeduje bratovština ističu se veliki srebrni križ koji stoji na koplju bratovštinskog barjaka te srebrna ploča tzv. pacifikal (Fazinić, 2018).



Slika 9: Bratovština Svih Svetih, Sv. Roka i Gospe od pojasa¹⁹

¹⁹ Slika 9: Bratovština Svih Svetih, Sv. Roka i Gospe od pojasa Izvor: Kalogjera, D. (2006). Grad Korčula. Zagreb: Tiskara Meić (str. 120)

13. Priče iz djetinjstva

Iako je pregršt literature napisano u vezi tradicijskih kazivanja grada Korčule, ono neizostavno blago su priče naših živućih sugrađana o tome kakvo je nekada bilo djetinjstvo te kako su djeca provodila svoje dane. Te priče nas vrata u te davne dane i ponekad poželimo iskusiti dio takvoga djetinjstva. Iako nisu imali mnogo, svaki trenutak su živjeli punim plućima, cijenili su i igrali se onim što su imali i znali pronaći način da ispunjeno provedu svoja druženja učenja, igre i zabave. Kroz razgovor s gospodinom Ivanom Sardelićem (58 godine) koji je po zanimanju novinar prošetala sam kroz ta davna vremena i njegovo djetinjstvo.

12.1. Igra

Ono što je meni bilo važno kad sam bi mali, bila je igra.

Igrali smo se po cile dana od jutra do mraka, a stari grad bi je idealno misto za sakrivanje , trčanje i svakakve druge monade.

Igrali smo se kauboja i Indijanaca, partizana i Njemaca, uz rekvizite naravno, krvave lisice, trule kobile, Stjepane bane, na frnje, graničara, kukalo, papagalo koliko je uri i svih mogućih i nemogućih igara, a svaka nova bila je dobrodošla.

Sve je započimalo brojalicama jer se vajalo podilit u grupe. Entetini, prdlo kokoš, ekete bekete cukete be, ide patka preko Save....

Kad ne bi znali što ćemo se igrat, u rezervi su bile praće, zimi one jače na kamenje liti za peckat furešte one male na žičane metkiće za koje je trebalo materi ukrast donje gačice i iz njig izvuč one male laštike.

Maške su bile svakodnevna meta u našim igrama, naročito u vejači kad ih bude na vratima od kućišta na desetke očekujući kad će se maška pokrenut da mogu stupit u akciju.

Ali najvažnija igra za male muške bila je nogomet.

Naše igralište bila je pijaca ispid crkve, što dum Ivo ni odobrava, ali kako nas je bilo dosta ministranata, čini je kuco.

Kad nas je bilo malo, igrali smo na nacrtani gol nasuprot vele crkve odnosno oltara sv. Roka, tik ispod balkona šjore Kate koja je svaku balotu kad bi odletila na balkon, jidno i za dispet i od gusta isikla nožen pa nam vratila, zato je vajalo bit brži od nje i na krkače se uspet na balkon

prije. Tu se balun nabija po cili dan pa ni ni čudo da je Kata bila zaludila od jakih udaraca od zid.

Kad nas ni bilo puno, igrali bi ko i danas dica na četiri gola u općini ili na rotondi svaki svoj stol ko gol.

Tako jednog dana prolazi je dun Božo put kuće i zaželi i on opalit jedan udarac prema голу. Bi je visok elegantan u crnim gaćama i jaketunu i i ima je špicaste crne postole s kojima ne možeš baš bit precizan. Namistili smo mu balun, on je uze lipi zalet i opali, a lopta je ko raketa tresla u feral javne rasyjete na početku štrade, koji se je rasu se u tisuću bokuni. Don Božo se sagnu kako da će se sakrit stavi prst na usta i reka: „Pssssss, nemojte nikomu reć.” i uteka pu doma.

Veliki nogomet je bi urnebes, dvedeset dice na pijaci. Našli bi koje velike kamene za branke ,a kad ni bilo kamenji postole ili bursu od skule i počela bi vika sve dok onega što je doni balun ni zvala mater na obid ili bi kogod nabi balotu di se ne može lako doć do nje.

Naravno uvik je bilo svađe ,krvi i razbivenih očali kao kod mene, a suza je bilo tek doma kad bi mater saznala, a to joj je bila muka jer je vajalo poč u Dubrovnik na pregled i izgubit toliko vrimenta u autobusu od kojeg je bolila glava.

Dišpet ili monade su se činile kad god bi se ukazale prilike. Drago nam je bilo na vratima od crkve nategnut oni bokun gozja napet šustom koja vraća vrata u prvobitni položaj, kad to opali sve bi stare spazmale od straha u crkvi.

Kad bi izlazile sa mise, znali smo im sparaonicama činit baraban u kuli na ulaz u grad.

Sparaonice su bile u modi sedamdesetih kad nas je užalo bit na plokati po dvadeset u vrime Božića.

Sparaonice se pune glavicama od šibica pa bi kad mi počnemo sparavat za tri dana nestalo za kupit šibica u užem djelu grada. Pucalo se u plotunima od manjeg do najveće sparaonice, a sve su se manje-više učinile u škveru. Na kraju te ere i za nama su trčali policijoti ko u malom mistu i zapljenjivali nam ih , ali nisu mogli toliko zapljenit koliko se u škveru moglo učinit.

Već sam vam priča kako je skladište od Gradine trgovačkog poduzeća bilo u arsenalu, pa je uvik je bilo kartonskih škatula za igru. Svak bi uze svoju na njoj bi isikli veliku punistru kao šofer-šajbu i transport kamijona, brzih auti ili autobusa mogao je počet Brrrrrrr piiiiriii .

Na rivama bi se istovarila roba za butige koja bi došla brodom iz Splita. Kako nije bilo uvijek raspoloživih kamijona ili ljudi da je prebace do skladišta ostavili bi je pokrivenu velikom debelom nepromočivom inceradom.

To nam je bilo omiljeno misto za igru. Jedan je lovi a drugi su bižali i nisi smi past na asvalt, kad bi se umorili od igre ležali bi na tom velikom brdu našem otoku sreće.

Frnje su bile naša omiljena igra, nije bilo dinari za ih kupit pa si ih mora zaradit boljom igrom od onih koji su imali. Svaka zemljena površina di se mogla iskopat rupa bio je naš teren za igru, a olimpnjada se odigravala u današnjem parku kod kolodvora. Picige njoke, kastač, diđi uzvikivali smo po cile dane.

Omiljena igra bilo je ukrast trokolicu šjor Bepotu i vozit se iza grada. Kad je Bepo stavi katanac bacili smo oko na njegov kar, a to je drvom poravnata platforma metar za metar ipo su dva kola kako od karijole na bujel zada i timunom sa dva kola sprida. Na tome smo se vozili zakrjanom po cile dane ko god je mog po desetak sve do kule Bokar. Kad nam je ta vožnje dosadila niko je pridloži homo se spustit nizbrdicom od policije, ali to je značilo možda i završit u moru jer kar nije ima kočnice pa su se mnogi suzdržali. Ali ipak bilo je nekoliko hrabrih koji su to i učinili, svi su skupa s karom završili pod rivu u more.

Liti smo se volili igrat na lovice oko usidrenih barki, a prava fešta je bila kad bi vlasnik barke istu potopi da stanja. Neopisiv je taj osjećaj hodanja u potopljenoj barci, ko da si u beztežinskom stanju.

Jedno jutro stigli su Borčani naoružani do zuba barkon zakrjan i počeli prtit i izazivat, stariji su se i šaketali bilo je krvavih pešnji i modrica po škinji, a borba je završila proglašenjem ratnog stanja između Borka i Starog grada. Za mjesto bitke bi je odabran potok di je sad Tomi. Bitka je počela iza skule, bacali su se kopja , bašice i sve je bilo začinjeno pokličima. Na svakoj strani bilo je po tridesetak naoružane dice i trajalo je sve do noći kada su Borčanima u pojačanje stigli naseljani, povjesna bitka prepričavala se danima u skuli.

U skulu smo donosili sve iz naše igre priče, trofeje i ostalo. Neki od nas su hodili na vjeronauk ali ne u školu već u crkvu u maloj učionici uvijek ujutro ili popodne kad nima skule.

Priko marende od vjeronauka vrag nam ni da mira pa smo se vrtili po gradu što fabrikat. Niko je reka da je pičina nabavi nove sviždoke pa smo pošli do njegovog štanda koji je bi livo na ulaz u grad. Kako je bi katanac na vratima, ispečili smo vrata i sitnim rukicama grabili unutra dok nisu vrata pukla, a unutra blaga božjega, ali nama su bili interesantni ti novi plastični raznobojni sviždoki. Sve smo skupilo i razdilili kome god smo znali, bili smo junaci ali smo do sutra.

Sutra u školi direktor je uleti u razred prin učiteljice . Svi smo se ustali i pozdravili, a on je upita jidno: „Ko je jučer ukra pičini sviždoke, javite se neću vam ništa.”

To nas je malo zateklo, počeli smo se kao pokajnici dizat jedan po jedan, a kako smo se dizali onima u prvom redu zamlaćiva je pjuske svom snagom, ali nismo smili reć doma da ne dobijemo još i zapamtili smo za sva vremena što znači Božja zapovid Ne ukradi.

Ono što nismo krali ,a bilo je najinovativnija igra u naše doba bile su leptirice koje bi nam pokloni šjor Rusko.

On je od starih konzervi od odbačenog lima i žica čini za pičinu letirice koje su se sastojale od milimetar debele žice savijene u pletenicu dugu desetak do dvadeset centimetara, na koji se postavljao mali metalni prsten, na kojeg se postavljala metalna letirica ko mali propeler od hilihoptera. Kad prsten poviše kojeg je letirica povučesh pu gore, letirica izleti i poleti jako visoko. Ovo smo uglavnom radili na pijaci di ima puno mista kako bi letiricu ponovno našli jer ih ni bilo puno.

Taj divan čovjek bio je naš dobri duh igre koja je ispunjavala našu svakodnevnici. U igru se ubrajala i kača svega što se moglo ukrast, a krali smo ko dica svašta od anteni i naljepnica na stranim autima do ledo šlaga u butigi iako smo znali da će nas dun Ivo zbog toga korit, pa kad vi pošli na koji veliki crkovni blagdan pojubit sveto otajstvo on bi nas s njim bubnu po glavi da niko ne vidi i reka: „Sineee, gdje si?”²⁰

²⁰ Kazao mi je spomenuti Ivan Sardelić

12.2. Mužika - prvi nastup

Kad san bi mali, živi sam sa roditeljima koji su se doselili iz Blata sa sestron i braton u staremu gradu, odma iz crkvice svetog Petra di je danas palača Lešić Dimitri, tu sam se i rodi doma u postěji.

Živili smo ko postanari u skromnom domu i za ono vrime siromašnim uvjetima. Otac se zaposli kao vozač u Gradini tada jedinog i najvećeg trgovačkog poduzeća pa sam dosta vrimenta provodi sa njim za timunom kamijona, digo bi dobi i koju lizalicu ili što slično drago dici.

Majka je bila domaćica i bavila se iznamljivanjen soba liti kad bi se mi svi prebacili u jednu sobu. Mene bi dopalo spat po podu i to mi je bilo lipo iskustvo, metar ipo na podu prektiveno nekim dekama samo za mene.

Jedno lito bilo je turista za poludit, ni bilo mista nigdi, a materi su poslali iz turističke kasno navečer dvanajest Talijani.

Kako je i u nas bilo sve popunjeno, kako i u susida, smistila ih je na taracu ispod tende. Napuhali su svoje madrace za kupanje i tu proveli noć. Naša taraca ima najboji pogled prema Badiji i škojima pa kad su ujutro vidili tu lipotu, nisu mogli doć sebi.

Brat je već svira klarinet u mužiku i ja sam ga uvik sluša kako probaje. Jednog dana me pita bili i ja štogod svira, što sam sa veseljem prihvati, valjda sam i ja ima tu neku žicu za glazbu što se posli i potvrdilo, kad sam naresta ima sam svoj rok sastav Endemi, svira sa triom snova i još puno toga.

Na testiranje za puhat u mužiku me dočeka pokojni meštar Mišo Kirhmajer.

Vajalo je počet pohat u trubu, a prve note nisu baš lako izlazile . Prve note su bile cijele note od četiri udarca i to nota Ge. I onda po cili dan tuuuu, tuuuu, ali nije sve išlo kako sam misli i to me dovodilo do ludila i suza pa bi digo iz bjesa baci trubu na posteju i udri u suze.

Nakon po ure bi se smiri i opet prova i tako danima i mjescima.

Proša san i to i nauči svirat uz puno patuni i slomivenih redalica kojima je Mišo drža ritam na vježbama.

Ali nije bilo samo meni tako, moj prijatej Ivo koji je uči puhat trombon voli se dok svira ulegnut u stolicu kako da je u fotelji na što bi meštar poludi.

Nakon puno upozorenja Ivo se i dalje prigiba dok svira pa je meštar odluči nešto poduzet, pošao u kantun od prostorije di smo probavali i uze jarbul bandire od dva metra i uvuka mu ga u majici kako bi se ispravi dok svira.

Kad sam počeo svirat, obično bi to bilo za Dan ustanka ili Dan republike kad bi okolo grada ujutro rano svirali budnice. Moj stariji kolega uz kojeg sam maršira strojevim korakom bio je pokojni Stanko koji mi je bio uzor. Svirali smo pretnju on es trubu a ja niku 3, 4 ali iste note esta, esta,esta uglavnom cila pisma je bila esta odnosno osminke pa kad bi se iz nikog razloga izgubi nije se bilo lako ponovno uključiti u pismu.

Hodili smo okolo grada lipo obučeni s kapama i svirali marševe: narodne heroje, domovinu i Po šumama i gorama.

E ma tad ni bilo kolo grada asfaltirano ko sad, na svakom metru bila je pokoja veća rupa koju nisi moga vidit jer si bi usrid mužike i mali. Kad bi tako naletila koja, bubnu bi se bokinom u pešnje što je bilo baš bolno.

Moj uzor kolega Stanko nije ima tih problema ili se bar nije tuži. Bio je na krilu mužike kako bi moga vidit svih kraj kojih prolazimo i štogod dobacit.

Jednom takvom prilikom dok smo marširali i svirali, a nakon upada u rupu na asfaltu upita sam ga: „Šjor stanko kako to vama ne smetaju ove rupetine na putu?“

Ne odvajajući kornetu sa usta, reka mi je: „Oli ja sviram!“ Dakle čini je fintu i to je bila dobra poduka.

Stigao je i taj svečani trenutak prvog nastupa, a bio je to odlazak na sprovod u Kneže.

Groblje u Knežama je na uzvisini od 45 % nagiba pa je mužika užala stenjat svirajući posmrtno marševe.

Svi smo seli u autobus koji je bi parkiran na stajalištu, a to je današnji spomenik pomirenja i čekali kapelnika, taman je zatvara prostorije od mužike u zgradi Mediteranske kad su mi moji kolege muzikanti odnosno stari Toni koji je udara bubanj, Bog mu da pokoj, reka u panici: „Ajme zaboravili smo bokin od bubnja!“ Bokin je ono što se stavi na trubu, bombardinu ili neki drugi puhački instrument kako bi se u njega puhalo.

Možda ne znate, ali u njih se ne puše kako bilo, to va naučit, moraš stisnut justa kako da ćeš zasviždat. Kako sam ja bi najmlaju u mužiki, vajalo je meni trčat do mužike po bokin od bubnja.

Ali ja sam bio začuđen jer mi ni bilo jasno kako to da nisam zna za bokin od bubnja. „Je”, rekli su mi svi uvjerljivo, „Fali, oli ne vidiš?” i pokazali mi rupu na dobošu bubnja.

Nisam baš bi siguran u to sve skupa, ali sam ko strila izleti iz autobusa i poša poslušat. Trčeći sam doša do kapelnika koji je upravo zatvara vrata jer smo već kasnili i reka naglas: „Dundo Mišo, poslali su me da uzmen bokin, od bubnja dundo Toni ga je zaboravi.”

Meštar Mišo me pogleda i u smihu i jidu reka: „Zafriknuli su te trči u autobus već kasnimo.”

Sa tom spoznajom vrati sam se u autobus di su me dočekali muzikanti u smihu, kad je kapelnik uša u autobus sve se zaboravilo i nastao je uobičajni žamor među putnicima, a ja sam onako posramlje do Kneža gledajući kroz prozor tražio utjehu za moju situaciju.

Zafrkancija među muzikantima bila je sastavni dio muziciranja pa sam i ja u dogledno vrime čini isto.²¹

²¹ Kazao mi je spomenuti Ivan Sardelić

14. Zaključak

Korčula ,prekrasna nimfa koja se nalazi u njedrima mora obiluje prirodnim ljepotama i bogatstvom kulture i povijesne baštine. Prožeta je mnogim legendama, narodnim običajima i vjerovanjima koje je čine jedinstvenim mjestom jadranske obale. Cilj rada bio je staviti naglasak na tradicijsku i usmenu književnost i nematerijalnu kulturnu baštinu kroz koju djeca upoznaju kulturu i običaje svog kraja.

Običaji i vjerovanja kao sačuvani su u mnogim knjigama i živoj riječi starijih stanovnika grada. Kako se generacije mijenjaju, tako slabi naša tradicija i običaji od kojih je do dan danas već dosta njih nestalo. Možemo reći da je Korčulu kao i druga mjesta uz obalu nagrizao zub vremena tj. civilizacijskog napretka. Kulturna baština grada zrcali se u dječjim očima kroz mnoge festivale, igre, običaje i blagdane koje slavimo te na taj način djeca upoznaju kulturu i tradiciju koje treba zaštititi i očuvati. Stoga je očuvanje starih običaja važno kako bi djeca doživjela ljepotu i spoznaju kulturne baštine kroz održavanje tradicijskih manifestacija.

Odrasli nisu uložili mnogo truda u očuvanju kulturnih programa jer je većina običaja iščeznula, a djeca će biti ta koja će prenositi važnost kulturne i tradicijske baštine na buduće generacije te oni ne mogu čekati bolja vremena jer trebaju potporu odraslih i njihovu živu riječ da bi spoznala svoju kulturu. Sve navedeno utkano je u Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje gdje je bitan integrirani pristup kroz koji će se prožeti svi dijelovi kulture i tradicije kroz razne vrste aktivnosti, a na nama je da prenosimo djeci živu riječ i običaje njihove kulture kako bi u djeci probudili želju i ljubav za kulturom i tradicijom svog kraja te razvijanje osjećaja pripadnosti zajednici.

15. Literatura:

1. Bošković-Stulli, M. (1983). Usmena književnost nekad i danas. Beograd: OOUR Prosveta
2. Botica, S. (2013). Povijest hrvatske usmene književnosti. Zagreb: Školska knjiga.
3. Crnković, M. (1967). Dječja književnost. Zagreb: Školska knjiga.
4. Crnković, M. i Težak, D. (2002). Povijest dječje književnosti od početka do 1955 godine. Zagreb: Znanje.
5. Diklić, Z., Težak, D. i Zalar, I. (1996). Primjeri iz dječje književnosti. Zagreb: Divić.
6. Dragić, M. (2005). Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine. Sarajevo: Matica hrvatska u Sarajevu HKD Napredak Sarajevo.
7. Dragić, M. (2007/2008). Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti (fakultetski udžbenik)http://marul.ffst.hr/dokumenti/izdavastvo/predavanja/Dragic_poetika.pdf (pristupljeno 20. 4.2021.)
8. Duka, G. (2002). Grad nasuprot vremenu. Zagreb: Mozaik knjiga
9. Fazinić, N. (2018). Korčulanske bratovštine. Velika Gorica: Top grafika d.o.o.
10. Foretić, V., Ivančan, i., Palčok, Z. i Podbevšek, Z. (1974). Moreška: Korčulanska viteška igra. Ljubljana: Tiskarna Slovenija
11. Filippi, Ž. 6 (2001). Korčulanski običaji i tradicije: Korčulanski običaji i tradicije. *Godišnjak grada Korčule* str. (453-467)
12. Gjivoje, M. (1968). Otok Korčula. Zagreb: Vlastita naklada
13. Kalogjera, D. (2006). Grad Korčula. Zagreb: Tiskara Meić
14. Karol, V. (2005). Dječja priča (povijest, teorija, recepcija i interpretacija). Zagreb: Školska knjiga
15. Legenda o vilama iz Žrnova. Projekt Osnovne škole Ante Curać-Pinjac, Žrnovo. Zagreb: Grafički zavod Hrvatske d.o.o.
16. Subotić, M. (1991). Dječja književnost hrvatske moderne(recepcijski refleksi). *Croatica: časopis za hrvatski jezik, književnost i kulturu*, 22 (35-36), 119-140. https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=311587 Pristupljeno 22.4.2021.
17. Tasovac, F. (2014). *Slatka Korčula*- slatkarije korčulanskih nona. Korčula: Taxi obrt Babinar

18. Vekić, D. (2016). Mitske i demonološke predaje u usmenoknjiževnoj teoriji: poetička obilježja i žanrovske odrednice predaje. *Croatica et Slavica Iadertina*, 12(1), 199-230. <https://hrcak.srce.hr/177991> (pristupljeno: 12.4.2021)
19. Velički, V. (2014). Pričanje priča – stvaranje priča / povratak izgubljenom govoru, Zagreb: Alfa
20. Vidović Schreiber, T.T.(2015). Tradicijska kazivanja i scenski izraz djece predškolske dobi. *Školski vjesnik*, 64 (3), 504–517. <https://hrcak.srce.hr/151384> (pristupljeno 20.4.2021)

Internetske stranice:

1. <https://blog.dnevnik.hr/sujenice/2010/02/1627257927/strongkadmo-i-harmonijastrong-najstarija-legenda-o-korculi-ali-o-kojoj.html> (pristupljeno: 2.5.2021.)
2. <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskelegende/2008/03/1624562073/legende-s-korcule-vol2.html> (pristupljeno: 2.5.2021.)
3. <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskelegende/2008/03/1624565069/legende-s-korcule-vol3.html> (pristupljeno: 2.5.2021.)
4. <https://blog.dnevnik.hr/hrvatskelegende/2008/03/1624576182/legende-s-korcule-vol4.2.html> (pristupljeno: 2.5.2021.)
5. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno: 12.4.2021.)
6. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=63417> (pristupljeno: 3.5.2021.)

Fotografije:

1. Slika1: Kočje Izvor: <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/kocje-prirodni-fenomen-na-korculi-za-ljubitelje-nedirnute-prirode---516625.html> (preuzeto: 3.5.2021)
2. Slika 2: Maškare
Izvor: <https://dubrovacki.slobodnadalmacija.hr/dubrovnik/tag/maskare> (preuzeto: 3.5.2021)
3. Slika 3: Velika subota Izvor: <https://laudato.hr/Novosti/Hrvatska/Korculanska-Vela-setemana.aspx> (preuzeto: 4.5.2021)
4. Slika 4: Veliki petak Izvor: <https://radio.hrt.hr/clanak/jedinstvena-procesija-velikog-petka-na-korculi/51689/> (preuzeto: 4.5.2021.)
5. Slika 5: Preskakanje baldakina

Izvor: https://www.dubrovackabiskupija.hr/portal/index.php?option=com_k2&view=item&id=5156:u-kor%C4%8Duli-30-obljetnicu-sve%C4%87eni%C5%A1tva-vjernici-%C4%8Destitali-%C5%BEupniku-kuraji&Itemid=466 (preuzeto: 4.5.2021.)

6. Slika 6: Sv. Todor Izvor: <https://macevni-plesovi.org/obicaji/dan-sv-todora-zastitnika-grada-korcule/> (preuzeto: 5.5.2021.)
7. Slika 7: Tradicionalna jela Izvor: Tasovac, F. (2014). *Slatka Korčula*- slatkarije korčulanskih nona. Korčula: Taxi obrt Babinar
8. Slika 8: Moro in dentro Izvor: <https://www.adriaticpearls.com/info/pebble-bay-paradise-house> (preuzeto: 7.5.2021)
9. Slika 9: Bratovština Svih Svetih, Sv. Roka i Gospe od pojasa Izvor: Kalogijera, D. (2006). Grad Korčula. Zagreb: Tiskara Meić (str. 120)

16. Sažetak

Ovaj završni rad temelji se na tradicijskim kazivanjima grada Korčule. Grad Korčula naziva se još i prekrasnom nimfom koja se nalazi u njedrima mora obiluje prirodnim ljepotama i bogatstvom kulture i povijesne baštine. Vrvi od burne povijesti, različitih predaja, narodnih običaja i vjerovanja koje je čine jedinstvenim i čarobnim mjestom. Stanovnici grada su živjeli sukladno s vjerovanjima i običajima koji su oblikovali njihovu kulturu. U ovom radu je opisano kako je grad Korčula bio primamljiv mnogim osvajačima te kako je on sa svakim novim osvajačem dobio novu predaju i ime. Od mnogobrojnih običaja koji se sjećaju samo stariji stanovnici većina ih je utihnula i pala u zaborav. Neupitno je bogatstvo i vrijednost literarnih dijela čija se nepresušna inspiracija pronalazila u našoj povijesti. Cilj ovog rada je ukazati na važnost naše kulture i običaja u radu sa djecom rane i predškolske dobi. Važno je naglasiti da upoznavanje djece sa svojim običajima i kulturom doprinosi razvoju identiteta i holističkog razvoja jer je dijete aktivni sudionik odgoja. Razna tradicijska djela, njihova dramatizacija ili pripovijedanje istih, tradicijska jela i običaji put su do djetetova cjelovitog razvoja. Dijete upoznaje svoju kulturu i tradiciju te time sprječavamo da naše mitske predaje kraja, običaji i vjerovanja jednom riječju tradicija padne u zaborav, potičemo njegovu kreativnost i osjećaj pripadnosti zajednici.

Ključne riječi: tradicijska kazivanja, mitske predaje, običaji, vjerovanja, grad Korčula, dijete

The town of Korčula traditional storytelling

17. Abstract

This final seminar has been based on the traditional stories passed through word of mouth of the town of Korčula. According to a legend, the town of Korčula has been known as a beautiful nymph located in the heart of the sea, rich in natural beauty and cultural and historical heritage. Turbulent history, various traditions, folk customs and beliefs make it a unique and magical place. The inhabitants of the city lived in accordance with their beliefs and customs, and their culture has been shaped by it. This paper describes attractiveness of town of Korčula to many conquerors and how new tradition and name was developed with each new conqueror. Many customs were remembered only by the older inhabitants and most of them got forgotten. The richness and value of literary works whose inexhaustible inspiration has been found in our history is unquestionable. The aim of this paper is to point out the importance of our culture and customs in working with young and preschool children. It is important to emphasize that introducing children to their customs and culture contributes to their identity development as well as holistic development since the child is an active participant of educational process. Through various traditional works, traditional food and customs, and through dramatization or storytelling, the path to the child's full development is reached. The child gets to know his/her culture and tradition and thus we prevent our local myths, traditions, customs and beliefs from being forgotten and we also encourage his creativity and sense of belonging to the society.

Keywords: traditional storytelling, myths, customs, beliefs, town of Korčula, child

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Kojom ja Karmen Padovan kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni/diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog/diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 13. srpnja 2021.

Potpis:

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'K. Padovan', written over a horizontal line.

IZJAVA O POHRANI
ZAVRŠNOG/DIPLOMSKOG/SPECIJALISTIČKOG/DOKTORSKOG RADA
(PODCRTAJTE ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOG
FAKULTETA U SPLITU

Student/ica: Karmen Padovan

Naslov rada: Tradicijska kazivanja grada Korčule

Znanstveno područje: Humanističke znanosti; književnost

Znanstveno polje: Filologija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada: dr. sc. Tea-Tereza Vidović Schreiber

Članovi povjerenstva (akad. Stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Ivana Odža i v. pred. dr. sc. Dodi Malada

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskeg/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružite odgovarajuće):

☒ a) rad u otvorenom pristupu

b) rad dostupan studentima i djelatnicima FFST

c) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnog) ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

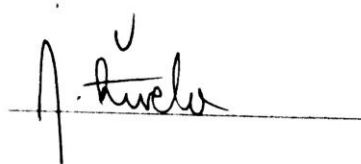
Split, 13. srpnja 2021.

Potpis studenta/studentice:



Potvrda o lektoriranju završnoga rada

Ja, Jadranka Žuvela, profesorica hrvatskoga jezika i književnosti, svojim potpisom potvrđujem da sam lektorirala rad Karmen Padovan Tradicijska kazivanja grada Korčule u skladu sa standardnojezičnim normama hrvatskoga jezika.

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'J. Žuvela', is written over a horizontal line.

Korčula, 23.6.2021.